

Historische Kring Diemen

Jaargang 31 – Nummer 2-2021

WEDEROM VERRASSEND OUD NIEUWS OVER DIEMEN

IN DIT NUMMER:

BEELDBANK HKD, KURT VYTH, KATHOLIEK DIEMEN 16^E-18^E EEUW, HANDEL IN ILLEGAAL VLEES 1910, MAX LEWIN EN RADIO VERONICA, MANUS CRUIJFF, TELEVISIE BIJ AAN DE STEGGE 1951, HOLOCAUST NAMENMONUMENT, NELLEKE VAN TILBURG EN WERELDKAMPIOEN DAMMEN IN DE KROON, ANSICHTKAARTEN EN PERSOONLIJKE POSTZEGELS VAN DIEMEN, SAAN VERHUIST GOUDEN KOETS EN VEEL MEER EN TIENTALLEN PRACHTIGE FOTO'S

Nieuws- en Advertentieblad Frankendael, 18 augustus 1951 (zie pagina 29)

INHOUD

• Voorwoord, <i>Taco ten Dam</i>	1
• Prins Bernhard opent in 1961 Accu-fabriek van Kurt Vyth, <i>Taco ten Dam</i>	2
• Holocaust Namenmonument, <i>Taco ten Dam</i>	7
• Saan tilt Gouden Koets over Amsterdam Museum, <i>Wiard Krook en Taco ten Dam</i>	8
• Frits Reurekas benoemd tot erelid, <i>Ad Saan</i>	9
• Geloofsbeleving van katholieke Diemenaren 16 ^e - 18 ^e eeuw, <i>Jaap Haag</i>	10
• Slacht van zieke koeien en handel in ongekeurd vlees in Diemen, <i>Alfred Bakker</i>	14
• De Zegelaars: uitgave Ansichtkaarten en postzegels, <i>Taco ten Dam</i>	19
• HKD-Beeldbank, <i>Wiard Krook</i>	20
• Diemenaar Max Lewin miste de boot bij Radio Veronica, <i>Frank Roos</i>	23
• Diemer Courant. Het nieuws van najaar 1951, <i>Bert Roest</i>	27
• Televisiekijken in 1951 in Café Aan de Stegge, <i>Taco ten Dam</i>	30
• Manus Cruijff verleidt Diemenaren, <i>Taco ten Dam</i>	31
• Prikbord	32

bestuur:

voorzitter: Ad Saan
secretaris: Peter Texier
penningmeester: Han Saan
bestuursleden: Ellen van Meurs
Irene van Eijk-Baars
Hans de Waardt

secretariaat:

Esplanada de Meer 160
1098 WP Amsterdam
tel. 020 695 41 40
petertexier@ziggo.nl

IBAN:

NL95INGB0001525866
Penningmeester HKD
Buitenlust 50
1111 JK Diemen
saan44@zonnet.nl

redactieadres:

Anne Frankstraat 13
1112 LL Diemen
t.ten.dam@planet.nl

redactieteam:

Alfred Bakker
Taco ten Dam
Wiard Krook

opmaak:

Danielle de Graaff

beeldredactie:

Wiard Krook

eindredactie:

Taco ten Dam

druk:

Onlineprinters.nl

Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 22,50 per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

ISSN 0929-9068

© 2021 Historische Kring Diemen (HKD).

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopieën of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Deze uitgave werd met de meeste zorg samengesteld. Er kan echter door de Historische Kring Diemen (HKD) geen enkele aansprakelijkheid worden aanvaard voor de gevolgen van eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden of onvolkomenheden. Waar wenselijk en mogelijk hebben wij de uitgever van foto's vermeld. Mocht iemand menen auteursrechten te hebben op een foto kan contact worden opgenomen met de uitgever van deze publicatie.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing by the publisher.

Tijdens de laatste jaarvergadering is Frits Reurekas benoemd tot erelid van onze vereniging. Ad Saan schetst in dit nummer zijn verdiensten.

In Amsterdam is het Nationaal Holocaust Namenmonument onlangs onthuld. Daar zijn ook de namen opgenomen van de Joodse inwoners van Diemen die in de Tweede Wereldoorlog vermoord werden om wie zij waren.

De HKD-Beeldbank heeft een geweldige verzameling foto's en afbeeldingen waaraan heel veel mensen, niet alleen Diemen-liefhebbers in heel Nederland, maar ook veel ex-Diemenaren over de hele wereld veel plezier beleven.

Over afbeeldingen gesproken: postzegelvereniging De Zegelaars heeft tien ansichtkaarten én velletjes postzegels met Diemense afbeeldingen uitgegeven.

De redactie ontvangt regelmatig lovende reacties. Heel fijn om te lezen. Een waardevolle reactie kwam van Ria Brand-van Tilburg die een prachtige foto en dito anekdote stuurde over haar zus Nelly.

Diemen heeft altijd bijzondere mensen aangetrokken die om een of andere reden hier hun heil zochten. Of het nou voor een mooie woning was of voor ruimte om hun activiteiten te ontplooiën. In dit nummer beschrijft Frank Roos de wonderlijke avonturen van een man die in de jaren zestig van de vorige eeuw vaak in het nieuws kwam. Geheel tegen de linkse stroom van de zestiger jaren in ontpopte Diemenaar Max Lewin, nota bene een oorlogsslachtoffer en overlever dankzij de onderduik, zich tot een extreemrechts activist. Wonderlijk ook dat het bij de jeugd immens populaire Radio Veronica oorspronkelijk een kindje bleek te zijn van ondernemers uit de extreemrechtse hoek.

Kurt Vyth kwam in 1961 naar Diemen om voor zijn alsmaar groeiende bedrijf Acifit een modern en uitgebreid complex neer te zetten. Prins Bernhard die met de auto niet altijd even gelukkig was in Diemen, kwam ditmaal met de helikopter om de opening voor Kurt Vyth te verrichten. Een verhaal over een spraakmakend man.

Jaap Haag schetst aan de hand van het door Carolina Lenarduzzi geschreven *Katholiek in de Republiek* de belevingswereld van de Diemense katholieken in de 16^e tot en met de 18^e eeuw.

Alfred Bakker beschrijft het slachten van ziek vee en de handel in niet-gekeurd vlees in het begin van de twintigste eeuw. Een opmerkelijke rol hierbij speelde burgemeester Bicker van Diemen.

Bert Roest duikt weer in de Diemense kranten van 70 jaar geleden zoals de *Diemer Courant*, *Frankendael* en het *Meer-Nieuws* uit 1951 wat weer een fraai verhaal oplevert.

Ten slotte een paar korte Diemense verhalen: over groenteman Manus Cruijff uit Betondorp en over de allereerste televisie-uitzendingen in Café Aan de Stegge aan de Hartveldseweg.

Zoals altijd hebben de inspanningen van onze fotoman Wiard Krook en onze creatieve lay-outer Danielle de Graaff geleid tot een fraai en indrukwekkend geheel.

Ik wens u veel lees- en kijkplezier.

Namens de redactie,

Taco ten Dam
Eindredacteur

PRINS BERNHARD OPENT IN 1961 MODERNE ACCU-FABRIEK IN DIEMEN

Taco ten Dam

Kurt Vyth. Zijn naam is alomtegenwoordig in het Nederland van de jaren zestig. Als directeur van Acifit Diemen en als sponsor in de sportwereld. Maar hoe zat het met de relatie tussen Diemen en deze zakenman met een bijzonder zakelijk inzicht, een vlijmscherpe intuïtie en gogme, maar ook hartelijk en hard als hij vond dat de situatie erom vroeg. In dit artikel komt de ondernemer Kurt Vyth aan de orde, in een volgend artikel zal de sportsponsor Vyth centraal staan.

Verrijn Stuart

Eind jaren vijftig vindt Vyth in Diemen de ruimte die hij in Amsterdam mist voor zijn alsmear groeiende bedrijf. Ook niet onbelangrijk: de lijntjes naar de lokale overheid zijn kort. En zo staat er in 1961 een enorm bedrijfsgebouw op het nieuwe bedrijventerrein Verrijn Stuart in Diemen. Zijn business is de accu, een onmisbaar onderdeel voor de auto, en dat in een exploderende automarkt. Zijn tomeloze ambitie en een enorme drive om alles uit het leven te halen, heeft ongetwijfeld te maken met zijn ervaringen in de oorlogsjaren. Altijd is Vyth openhartig en praat hij honderduit, maar als ernaar gevraagd wordt, stokt de woordenstroom: "Mag ik over die vreselijke tijd zwijgen?"

Mooiste moment

De opening van zijn nieuwe gebouw noemt hij de mooiste dag van zijn leven. Het is 10 mei 1961. De dag is niet toevallig gekozen. Het is op de dag af precies 16 jaar geleden dat hij bevrijd werd in concentratiekamp Theresienstadt. Vermagerd tot op het bot, 44 kilo wegend. En nu, op 10 mei 1961 staat Kurt Vyth op de stoep voor zijn spiksplinternieuwe hoofdkantoor en vier moderne fabriekshallen van zijn Nederlandse Accumulatoren-fabriek Acifit aan de Verrijn Stuartweg 52 in Diemen. "Drie miljoen gulden, betaald uit eigen middelen," roept hij naar de journalisten die bij hem zijn. Terwijl de enorme van de RAI geleende vlaggen wapperen in de wind, tuurt Vyth naar de lucht op zoek naar de helikopter. Daarin zit Prins Bernhard. Vyth, altijd gevoel voor drama en spektakel, heeft de prins verleid met een helikoptervlucht naar Diemen om het nieuwe gebouwencomplex te openen. Het lijkt een vriendendienst, de prins en Vyth spreken elkaar wel bij sportwedstrijden.

Geen vriendendienst

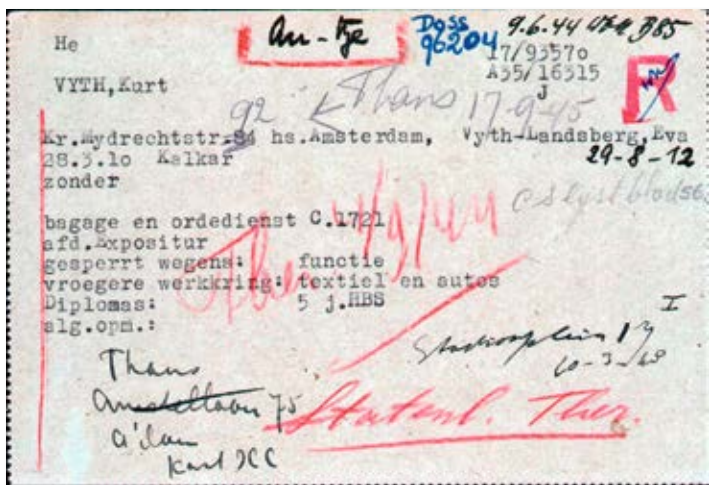
Maar schijn bedriegt. "Het heeft hem een onwaarschijnlijk hoog bedrag gekost," vertelt hij later aan vakbondsman Wim Vijg. Niet alleen betaalt Vyth de helikoptervlucht, maar hij overhandigt de prins tijdens de opening ook de cheque van 3016,46 gulden voor het Prins Bernhardfonds. Het merkwaardige bedrag is de som van drie data die voor Vyth van grote betekenis zijn: 10-05-1940 (de eerste dag van de bezetting in Nederland), 10-05-1945 (de dag van zijn bevrijding uit Theresienstadt) en 10-05-1961 (de dag van de opening van zijn nieuwe hoofdkantoor).

Strumphler Tideman

In het gezelschap bevindt zich ook Hans Strumphler Tideman, sinds vijf jaar burgemeester van Diemen. Tegen wil en dank figureert hij in een bijrol in de Kurt Vyth-show waarin Vyth zelf en de prins de hoofdrollen opeisen. Strumphler Tideman heeft de entourage op het fabrieksterrein gratis opgepoetst. Als in een Oostblok-scenario heeft hij de Diemense schoolkinderen de hele dag vrij gegeven. Uitgelaten staan ze aan de kant van de weg met uitgedeelde vlaggetjes te zwaaien. Een journalist van het *Algemeen Handelsblad* noteert ontroerd: "De kinderen troffen het want de Prins was iets te vroeg, zodat hij in de tijd voor de opening van de fabriek extra veel aandacht aan de juichende schooljeugd besteedde."

Opening

In een enorme tent waarin 700 genodigden aanwezig zijn, opent Prins Bernhard het nieuwe gebouw. De

Rode Kruiskaart van Kurt Vyth. In rode letters staat geschreven dat Vyth op 14 september 1944 gedeporteerd werd naar concentratiekamp Theresienstadt (archief Rode Kruis)

Commissaris van de Koningin kijkt toe en ook de ambassadeur van Israël is present. Bernhard prijst in zijn speech de werkkraft van Vyth en in een doorlopende zin promoot hij meteen het product. "Want," zegt hij, "ik ben klant van de fabriek. Misschien wel niet de grootste, maar toch wel van enig belang." Als hij daarop op een knop drukt, schuift op een lopende band een rij accu's voorbij. Na het applaus haalt Vyth de beloofde cheque uit zijn binnenzak. Wat de aanwezigen in de grote tent zien op 10 juli 1961, zijn een populaire prins en een zeer geslaagde ondernemer. Twee mannen op een podium van wie de een liever niet over zijn verleden praat en de ander een deel van zijn verleden voor zich houdt. Wie inzoomt, ziet twee tot Nederlander genaturaliseerde Duitsers: een joodse man die in 1936 Duitsland ontvluchtte voor de nazi's en een man die toentertijd lid

In 1936 praatte hij met Hitler net zo makkelijk en gezellig over auto's zoals hij nu doet met de ondernemer.

was van nationalistische verenigingen. In 1936 praatte hij met Hitler net zo makkelijk en gezellig over auto's zoals hij nu doet met de ondernemer.

Burgemeester Strumphler Tideman krijgt ten slotte het woord. Trots stelt hij: "De ontwikkeling van dit industrieterrein, waar Acifit nu zo prominent aanwezig is, laat de bloei van de gemeente zien. Net als Vyth pronkt hij met getallen: "Na de oorlog hebben we 1123 spiksplinternieuwe woningen gebouwd en er zijn er honderden in aanbouw. Over tien jaar moeten er in Diemen ruim twee keer zoveel mensen wonen als in 1961: 16.000 in plaats van de 7000 nu".

Terug naar 1945

Terwijl in heel Europa de autoverkoop record op record breekt, staat nu in Diemen de modernste accufabriek van Europa. Kurt Vyth zegt het nog maar ➤

Prins Bernhard opent op 10 mei 1961 de Acifit-vestiging aan de Verrijn Stuartweg 52. Hier bewondert hij met Commissaris van de Koningin Max Prinsen, burgemeester van Diemen Hans Strumphler Tideman (links van hem) en Kurt Vyth (rechts) de moderne accu's (foto Harry Pot, Anefo)

De jonge werknemer van Acifit werkt onverstoort door onder het toezien van de prins (foto Harry Pot, Anefo)

Kurt Vyth doceert terwijl Max Prinsen en Prins Bernhard aandachtig luisteren (foto Harry Pot, Anefo)

Acifit SERVICE

Ned. Accumulatorenfabriek
„ACIFIT” N.V.
 Verrijn Stuartweg 52
 Telefoon 94 89 33
 DIEMEN

Acifit
 slaat alle records door

Een snellere start
 Een langere levensduur
 Een weergaloze service

Start nog vandaag
 met

Acifit

Nederlandse
 Accumulatorenfabriek

„ACIFIT”

BEIJERSWEG 16 - AMSTERDAM-O.

een keer tegen de pers: “Drie miljoen gulden zoals de zaak nu staat. We kunnen de productie verdrievoudigen. De zaak is grondig geautomatiseerd: ik heb 124 man personeel en per man gooien we er per dag 64 accu’s uit. Drie van de vier nieuwe auto’s die in Nederland worden geassembleerd of geïmporteerd, zijn van mijn accu’s voorzien. Ik heb nu 22 filialen en buitenlandse vestigingen in Antwerpen en Keulen.”

Kurt Vyth kan op dat moment inderdaad terugkijken op vijftien laatste zeer succesvolle jaren. Amsterdam is bij zijn terugkeer in 1945 onherkenbaar: 65.000 joodse inwoners zijn verdwenen, van de vooroorlogse joodse gezelligheid in de straten van de stad is niets meer over. Zijn persoonlijke drama: tientallen familieleden en familie vermoord. Zijn ouders zijn gedeporteerd en onmiddellijk na aankomst in Sobibor vergast. Hoe nu verder? Vyth merkt ook dat iedereen in het naoorlogse Amsterdam met zijn eigen sores bezig is. Er is geen enkele aandacht voor de afschuwelijke ervaringen van de teruggekeerden. Een dame die op het Centraal Station in mei 1945 terugkerende Joden opvangt, stelt dat deze geluk hebben gehad: Het was een koude, armoedige winter geweest in Amsterdam. In hun oude huizen wonen allang anderen en de teruggekeerden ervaren zelfs in veel gevallen dat ze hun in goed vertrouwen in bewaring gegeven spullen bij “goede” burens of vrienden (“bewariërs”) niet terugkrijgen.

Privé

In de Tweede Oosterparkstraat huurt Vyth een keldertje en pakt weer op waar hij goed in was: het produceren van accuzuur en maken van accu’s. Hij koopt oude accu’s op van de Canadezen, herstelt ze en verkoopt ze door aan het Nederlandse leger. Hij koopt een grotere ruimte aan de Nieuwe Herengracht en trouwt met Eva Landsberg, geboren in Berlijn en al voor de oorlog zijn vriendin. Ze krijgen twee kinderen: Jonny in 1947 en Jenny in 1951. De bovenwoning aan de Stalinlaan verruilen ze voor een ruim bemeten woning aan de Parnassusweg. En tussendoor wordt Vyth in 1950 genaturaliseerd. Hij voelt zich Nederlander en wil in Nederland blijven wonen.

Her wagenpark groeit en de accu’s zijn niet aan te slepen. Voor zijn werk rijdt hij door het hele land van dorp naar dorp en maakt daar van kleine zelfstandigen een Acifit-dealer. Aan de Beijersweg achter het Sportfondsenbad Oost bouwt hij in 1948 zijn eerste fabriek en zet er later nog een verdieping bovenop.

Naar Diemen

In 1959 is het gebouw aan de Beijersweg alweer te klein. Op zoek naar ruimte ontdekt Vyth in het naburige Diemen het pas ontsloten bedrijventerrein Verrijn Stuart. Nog een voordeel: de lijntjes naar de lokale overheid zijn kort en Diemen kent niet het verfoede erfpachtstelsel dat Amsterdam hanteert. In Diemen kan hij de grond

Het gebouw van de Nederlandse Accumulatorenfabriek Acifit N.V. Diemen dat geopend werd op 10 mei 1961 door Prins Bernhard. Op de achtergrond het fabriekscampus van Dagra (coll. HKD)

kopen en daarop neerzetten wat hij zelf wil. Hier kan hij de productie verdubbelen in een nieuwe fabriek met vier ruime hallen en een apart kantoorgebouw. Begin 1959 zetten Vyth en Strumphler Tideman, de burgemeester van Diemen, hun handtekeningen onder de koopakte van het terrein van 11.000 m² aan de Verrijn Stuartweg.

Problemen

Al lijkt hij compleet geslaagd in 1961, Vyth blijft scherp. Uit de sport weet hij: aan de top blijven is moeilijker dan aan de top komen. Hij is scherp: "We staan nog maar aan het begin. Let op: die Euromarkt zit vol mogelijkheden voor onze industrie. En heus niet alleen voor accu's. Ik ben er helemaal op voorbereid."

Er komen toch problemen. Het alles in één hand willen houden, zijn autoritaire gedrag en houding: het schuurt steeds meer met de democratiseringsgolf van de jaren zestig. Hij wordt moe van de voortdurende zoektocht naar personeel en van de inspraak die werknemers willen. Kurt Vyth is er de man niet voor. In de zich snel ontwikkelende economie probeert hij het tekort aan laaggeschoold personeel creatief op te lossen. Eerst met aantrekkelijke secundaire voorwaarden, hij is gul met reiskostenvergoedingen en deelt cadeautjes uit. Hij schakelt uitzendbureaus in die in die jaren als paddenstoelen uit de grond schieten. In de zomervakanties lenigen studenten en scholieren als vakantiekrachten de ergste nood.

Vakantiebaantjes

De vakantiebaantjes in Diemen zijn geliefd. Luycks is populair, maar ook bij Acifit werken de studenten graag. Het salaris is goed, de afwisseling prettig, het besef dat het slechts tijdelijk is en de centen voor een paar weken

vakantie maken het aantrekkelijk. Gerard Wegman is zo'n vakantiewerker: "Kurt Vyth was natuurlijk bekend als sponsor van de wielersport en verschillende voetbalclubs. In zijn accufabriek mocht ik in het magazijn werken. Vorkheftruckchauffeur voelde als kermiswerk. Een botsauto waarmee niet gebotst mocht worden. En leuke collega's. Hier leken alleen maar stand up comedians te werken."

Maar Wegman zag ook de toenemende ontevredenheid bij de toen geheten "gastarbeiders" uit Zuid-Europa. Gehaald om – tijdelijk – het "vuile" werk te doen waar de Nederlandse arbeider zo heette het "zijn neus voor ophaalde". De focus van werknemersorganisaties verschuift in de jaren zestig: werk is er volop en de loonsverhogingen volgen elkaar in rap tempo op. Het ging nu om de werkomstandigheden. En die waren omstreden bij Acifit. Vakantiewerker Gerard Wegman maakt zelfs een staking mee: "De veelal mediterrane werknemers die op de productieafdeling vooral met lood, zink en zuur werkten, kwamen in verzet tegen de letterlijke ziekmakende werkomstandigheden. Ook de grappen makende Amsterdammers sloten zich aan bij het verzet van degenen die het "vuile" werk deden. Ik vond dat een indrukwekkende ervaring."

Grondstoffen

Maar er doemen meer problemen op die het bij elkaar te veel maken voor één man. De concurrentie in het buitenland is groter dan verwacht. Ook de mondiale afhankelijkheid van grondstoffen wordt een probleem. Voor zijn accu's heeft Vyth antimoon nodig om grondplaten stijver te maken. China is de enige leverancier en als China een exportstop instelt, schiet de prijs omhoog waardoor de accu's van Vyth plotseling veel duurder worden. Het is allang niet meer een rondje door het land om met een ►

Kurt Vyth (1910-1977)

*“Hoe meer je presteert,
hoe meer trappen je krijgt.”*

bakkie koffie erbij de warme contacten in de dorpen en steden te onderhouden. Het ziet Vyth niet lekker dat het hem uit de handen glipt. Steeds vaker zoekt hij zijn heil in de sportwereld.

Conflicten

In 1970 gooit hij de handdoek in de ring en verkoopt een groot pakket aandelen aan het Franse accubedrijf Fermon dat al snel wordt opgeslokt door de Franse energiereus Compagnie General d'Electricité met 128.000 werknemers in verschillende landen. Kurt Vyth is in naam nog een poosje directeur, maar wordt een paar maanden later afgeserveerd. De Fransen verwijten hem dat hij te veel met zaken in de sportwereld bezig is.

Vyth is al lang en breed vertrokken bij Acifit als het bedrijf in 1975 publiekelijk een groot conflict uitvecht met de bonden. Later vraagt het bedrijf ontslag aan voor 50 werknemers, meer dan een derde van het personeelsbestand. De ingezakte automarkt wordt als schuldige aangewezen, maar de directie legt een deel van de schuld bij het personeel van wie 30% zich regelmatig ziek meldt.

Einde Acifit

Op 5 maart 1982 valt het doek. Compagnie General d'Electricité sluit Acifit Diemen per 1 juni. Dit betekent ontslag voor 92 werknemers. Een woordvoerder noemt de slechte rentabiliteit als reden. Acifit lijdt al jaren verlies, in het laatste jaar bijna een miljoen gulden.

Kurt Vyth maakte het definitieve einde van Acifit niet mee. Hij overleed in 1977 in het Wilhelmina Gasthuis in Amsterdam. Enigszins verbitterd had hij kort daarvoor teruggekeken op zijn loopbaan: “Hoe meer je presteert, hoe meer trappen je krijgt.” En gepresteerd had Kurt Vyth zeker in zijn leven.

SLUITING ACCUFABRIEK DIEMEN DEFINITIEF

DIEMEN — De directie van de accufabriek Acifit Nederland in Diemen heeft met de vakbonden een volledig akkoord bereikt over de beëindiging van de productie. Voor het betrokken 92 man sterke personeel is een afvloeiingsregeling overeengekomen en een sociaal plan opgesteld, zo heeft Acifit laten weten.

Eigenaar van de fabriek in Diemen is het Franse concern Compagnie Générale d'Electricité. De Franse eigenaren gaan de Nederlandse vestiging sluiten vanwege de slechte rentabiliteit. In 1980 leed Acifit een verlies van f 860.000 en in 1981 een verlies van f 500.000.

Acifit maakte in Diemen accu's die bestemd waren voor de Nederlandse markt. De Fransen willen nu een verkooppunt oprichten, op een nader te bepalen plaats, waarbij de merknaam Acifit zal worden voortgezet.

Voor dit artikel is gebruikt gemaakt van krantenartikelen uit de periode 1959-1987. Zij zijn doorzocht met de zoekwoorden “Diemen” en “Acifit” op <www.delfpher.nl>. Voor informatie over Prins Bernhard is de biografie “Bernhard. Een verborgen geschiedenis” van Annejet van der Zijl geraadpleegd.

Het doek is gevallen voor Acifit. Kurt Vyth was overigens al in 1970 vertrokken. (Leidse Courant, 10 april 1982)

Vermoorde Joodse Diemenaren voor altijd een naam

NATIONAAL HOLOCAUST NAMENMONUMENT AMSTERDAM

Taco ten Dam

Op zondag 19 september 2021 heeft Koning Willem-Alexander samen met Diemenaar Jacques Grishaver, de voorzitter van het Nederlands Auschwitz Comité, het Nationaal Holocaust Namenmonument onthuld.

Het monument is ontworpen door de Pools-Amerikaanse architect Daniel Libeskind. Het kunstwerk bestaat uit muren in de vorm van vier Hebreeuwse letters, die samen het woord weergeven dat "In herinnering" betekent.

Het monument staat aan de Weesperstraat in Amsterdam en is een erkenning van de moord op 102.000 Nederlands Joodse inwoners en 220 Nederlandse Roma en Sinti slachtoffers.

Ieder van hen heeft in het monument een naam in het steen. In het monument zijn ook de namen van de vermoorde Joodse inwoners van Diemen opgenomen. Zo ook de namen van Samuel Rotenberg, Chaja Rotenberg-Schlomovicz en Saul Rotenberg. Het gezin woonde in de Jan Bertsstraat 14 tot het op bevel van de Duitsers in juni 1942 naar Amsterdam moest verhuizen. Op 20 april 1943 werd het gezin via de Hollandsche Schouwburg

naar Kamp Vught gebracht. Chaja Rotenberg en de 6-jarige Saul werden via Kamp Westerbork op 29 juni 1943 gedeporteerd naar Sobibor en na aankomst op 2 juli 1943 vergast. Samuel Rotenberg werd op 21 september 1943 gedeporteerd naar Auschwitz waar hij op 21 januari 1945 overleed. De naam van Saul Rotenberg is ook opgenomen in het Kindermonument in Nationaal Monument Kamp Vught. Voor de deur van hun oude woning aan de Jan Bertsstraat 14 in Diemen legde de Duitse kunstenaar Gunter Demnig op 4 oktober 2019 drie struikelstenen met de namen van het gezin Rotenberg.

(foto Peter Prins)

(foto Kees Hummel)

Koninklijke Saan Diemen flikt het weer

GOUDEN KOETS OVER GEBOUW HEEN GETILD

Wiard Krook en Taco ten Dam

Foto ANP (Vorsten)

In de nacht van 10 juni takelde Koninklijke Saan de Gouden Koets van de Nieuwezijds Voorburgwal in Amsterdam over het museumdak naar de binnenplaats van het Amsterdam Museum.

Vakwerk millimeterwerkers

Magisch. Zo ervaren de Judikje Kiers, directeur van het Amsterdam Museum, het moment waarop de 2800 kilo wegende gerenoveerde Gouden Koets door de lucht zweefde en neergezet werd op de binnenplaats van het museum. De voorbereidingen kostten veel tijd, maar het takelen zelf om 3 uur 's nachts duurde maar een paar minuten. Het tijdstip was nodig om de stroom van de tramlijnen 2 en 12 van de bovenleiding te halen. Stalmeester van de koning, Bert Wassenaar, keek vol bewondering naar de millimeterwerkers van Koninklijke Saan: "Wat een vakwerk, zo laveren tussen de bomen en de bovenleiding van de tram."

Wassenaar en Kiers keken na het spannende moment tevreden toe hoe het historische rijtuig uit de kist werd gehaald en in het paviljoen werd gezet.

De koets was in de middag al door Koninklijke Saan in een grote houten kist van de Koninklijke Stallen in Den Haag naar Amsterdam gebracht.

De koets, het geschenk van de hoofdstad aan koningin Wilhelmina ter gelegenheid van haar inhuldiging in 1898, is tot eind februari 2022 te zien. Of de koets met zijn zijpaneel dat verwijst naar de Nederlandse koloniale tijd in de toekomst weer wordt gebruikt, is nog een vraag zonder antwoord.

Verhuizing Saan

Koninklijke Saan verhuist als alles volgens planning verloopt, begin volgend jaar van de Weesperstraat naar een nieuwe locatie aan de Overdiemerweg.

Intussen zijn ook de voorbereidingen in volle gang voor de ontwikkeling van de oude locatie. De familie Saan wil hier graag iets moois achterlaten voor de gemeente Diemen en

haar inwoners. Hun doel is daar het Hof van Saan te laten bouwen, met appartementen en verschillende typen woningen, omringd door fijne ontmoetingsplekken en veel groen. De gesprekken met gemeente Diemen hierover zijn in volle gang.

De spectaculaire actie bij het Amsterdam Museum is te zien op: <https://www.hartvannederland.nl/nieuws/opmerkelijk/gouden-koets-met-kraan-over-amsterdams-museumdak-getakeld>

Foto Monique Vermeulen (Amsterdam Museum)

Medeoprichter HKD en Diemenkenner bij uitstek

FRITS REUREKAS BENOEMD TOT ERELID HKD

Ad Saan

Frits Reurekas is tijdens de jaarvergadering van de Historische Kring Diemen op 25 september benoemd tot erelid van de vereniging.

Frits Reurekas was er 30 jaar geleden bij toen de HKD werd opgericht. Hij was toen al bekend in Diemen door zijn boekjes *Diemen in oude ansichten* en *Diemen in grootmoeders tijd*. Frits, die als kind de Tweede Wereldoorlog in Diemen meemaakte, is altijd bijzonder geïnteresseerd en actief geweest. Zo onderhield hij nauwe contacten met de Canadese bevrijders van de The Seaforth Highlanders. Met Henk de Wild was hij betrokken bij de komst van een groot aantal veteranen in 1985 bij de herdenking van 40 jaar bevrijding. Ook schreef Frits toen het boek *Diemen 1940-1945*. Nog steeds is hij zeer betrokken bij deze eenheid en bezoekt hij nog ieder jaar de herdenking op de Canadese begraafplaats in Holten.

Frits nam ook het initiatief voor het opgraven van de vliegtuigmotor van op 14 juni 1943 de boven Diemen neergeschoten Wellington bommenwerper.

Daarnaast beschikt Frits over een groot fotoarchief van de gemeente Diemen. Vanaf de jaren vijftig maakte hij foto's van Diemen en de vele activiteiten die in Diemen plaatsvonden. Veel van zijn foto's staan op de Beeldbank Diemen, maar ook in boeken en tijdschriften van de Historische Kring Diemen.

Frits Reurekas krijgt de speld voor het erelidmaatschap van voorzitter Ad Saan (foto Cora Rijfkegel)

KATHOLIEK DIEMEN IN ‘BANDEN’ GEKLUISTERD

Jaap Haag

De godsdiensttwisten in de 16^e eeuw hebben de positie van de rooms-katholieke kerk in ons land diepgaand veranderd. In de middeleeuwen was zij dominant en alom aanwezig maar in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1588-1795) werd de Kerk van Rome veroordeeld tot een bestaan in de marge. De gereformeerde of protestantse kerk zette nu de toon en het katholicisme werd een soort gedoogde ‘subcultuur’.

Kerkgangers

In Diemen getuigt de voormalige schuilkerk *De Hoop* van die subcultuur. Dat is aan het uiterlijk af te zien, want katholieke kerken mochten van buiten niet als kerk herkenbaar zijn. Over de geschiedenis van de in 1787 ingewijde *De Hoop* en zijn voorganger, een boerderij in Over-Diemen, is al regelmatig geschreven. Maar over de geloofsbeleving van de toenmalige kerkgangers is veel minder bekend. Die laat zich in het algemeen al niet zo

heel makkelijk onderzoeken maar voor de katholieken in de tijd van de Republiek is het nog moeilijker om daar veel over te weten te komen. Het aantal persoonlijke getuigenissen in dagboeken, brieven en andere egodocumenten is niet groot en al helemaal niet in een boerendorp als Diemen.

Pastors

Met het verschijnen van het door Carolina Lenarduzzi geschreven *Katholiek in de Republiek. De belevingswereld van een religieuze minderheid 1570-1750* is echter wat meer licht op dit terrein geworpen.¹ En hoewel Diemen in dit boek niet voorkomt geeft het toch enig houvast om wat meer over de belevingswereld van de Diemense katholieken te kunnen zeggen. Zo weten we bijvoorbeeld dat de Diemense parochie al vanaf het begin van de 17^e eeuw een eigen pastoor als zielzorger had en geen ordegeestelijke (bijvoorbeeld een pater jezueïet of pater franciscaan). Dat zegt iets meer over katholiek Diemen dan we anno nu zouden denken. Het heeft te maken met het grote tekort aan ‘gewone’ (‘wereldlijke’) priesters waardoor veel

Het door Hendrick Coster in 1643 geschilderde portret van de Arnhemse Helena Leydeckers (geb. 1569) siert de kapt van Carolina Lenarduzzi's in 2019 verschenen *Katholiek in de Republiek. De belevingswereld van een religieuze minderheid 1570-1750* (coll. Arnhem Museum)

Katholieke kerken mochten van buiten niet als kerk herkenbaar zijn.

parochies een ‘reguliere’ ordegeestelijke als zielenherder kregen toebedeeld. En die ordegeestelijken stonden, aldus Lenarduzzi, vaak een wat striktere geloofsbeoefening voor, waarbij de naleving van het katholieke ritueel hoog in het vaandel stond. Terwijl het bij de pastoors wat meer om de persoonlijke vroomheid van hun parochianen ging.² Zoals die ook werd aanbevolen in het door Adriaen (Andreas) van der Kruyssen geschreven boek *Misse, Haer korte uytlegginge en godvruchtige oefeninge onder de zelve* (1651).³ Hierin was de Latijnse tekst van de mis in het Nederlands vertaald, dit om de gewone gelovige meer bij de misviering te betrekken. Dat zijn veelgelezen boek ook de weg naar Diemense parochianen heeft gevonden is aannemelijk, temeer omdat Van der Kruyssen als aartspriester van Amsterdam en Amstelland regelmatig contact moet hebben gehad met de Diemense pastoors Gerardus Craenland en Jacobus Heynsius.

Innerlijk

Die nadruk op innerlijke geloofsbeleving stond in de traditie van de laatmiddeleeuwse Moderne Devotie, een Nederlandse vroomheidsbeweging met Geert Grote en Thomas à Kempis als belangrijkste vertegenwoordigers. Maar in een godsdienstig verdeelde samenleving als de Hollandse in de 17e en 18e eeuw was die nadruk op verinnerlijkte religiositeit óók belangrijk om de tegenstellingen met andersdenkenden niet op scherp te zetten. In een kleine dorpsgemeenschap als de Diemense woog dat extra zwaar. Veel uiterlijk rooms vertoon zou de Diemense gereformeerden (protestanten) tegen de haren in strijken en dat kon behalve tot conflicten ook tot meer restricties voor de katholieken leiden. De eigen religieuze identiteit werd daarom vooral in de beslotenheid van de huiselijke kring en in de eigen schuilkerk in Over-Diemen beleefd. De wijding van die schuilkerk aan Sint Petrus' Banden (de apostel Petrus in gevangenschap) getuigt van het geboeide geloofsleven van de katholieken en van het besef dat zij hun geloof slechts in besloten kring konden beleven.

Middenweg

Voor de pastoors hoefde er dus niet al te katholiek aan de weg getimmerd te worden. Maar in hun aandacht voor de persoonlijke geloofsbeleving goldene ze vaak als strenger dan de 'reguliere' paters. In overeenstemming daarmee was hun vaak grotere ontvankelijkheid voor de spiritualiteit van het jansenisme, een oppositionele stroming binnen de katholieke kerk die zich beriep op de leer van kerkvader Augustinus (354-430). En ook dat zien we terug in Diemen, waar de in 1692 aangestelde pastoor Cornelis Franciscus Krijns jansenistische sympathieën werden toegeschreven.⁴ Hij was gewijd door aartsbisschop Petrus Codde, die in 1702 vanwege zijn jansenisme door de paus geschorst werd. Om gezondheidsredenen nam Krijns in 1715 ontslag. Of de Diemense parochianen hem wat al te 'zwaar' waren gaan vinden vertelt het verhaal niet. Maar wél weten we dat zij hem liever niet opgevolgd zagen worden door een jansenist. Van de in 1718 aangetreden pastoor Petrus van Elst werd gezegd dat hij 'geen Jansenist en geen Jesuit was'.⁵ Dat wijst erop dat men in Diemen nu ook weer niet op een al te rechtlijnige (jezuïtische) pater zat

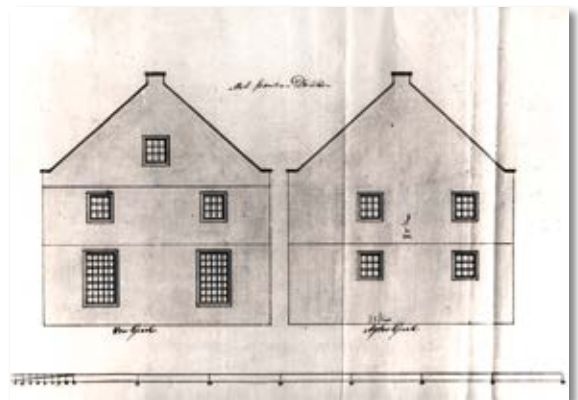
Afbeelding van het lezen uit het evangelie en van het uitspreken van het Credo tijdens een misviering, opgenomen in Adriaan (Andreas) van der Kruyssen's boek "Misse, Haer korte uytlegginge en godvruchtige oeffeninge onder de zelve" (1651)

te wachten. Men bleef trouw aan Rome maar verkoos duidelijk een middenweg. Toen het enige jaren later tot een afscheiding van de jansenisten kwam (zij richtten in 1723 de zogenoemde R.K. Kerk der Oud-Bisschoppelijke Cleresie op, later voortgezet als de Oud-Katholieke Kerk) ging Diemen daar inderdaad niet in mee. ➤

De opeenvolgende katholieke kerkhuizen (schuilkerken) in Diemen.

Links 'het Rooms Kerkenhuys' te Overdiemen (in het midden van de door Joannes Leupenius in 1685 gemaakte tekening; coll. Archief Waterschap Amstel, Gooi en Vecht). En rechts: bouwtekening van 'De Hoop', zoals in 1786 ter goedkeuring voorgelegd aan de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland. Toestemming voor de bouw werd gegeven, mits de ramen verkleind zouden worden (coll. Nationaal Archief)

Uitgebreid staat Lenarduzzi in haar boek stil bij de in huis beleden vroomheid, zoals die door een kruisbeeld, prenten of muziek ondersteund werd. In Diemen zal dat niet anders zijn geweest, al staat daar nauwelijks iets over op schrift. Of beter: daar is nog haast niets over teruggevonden in bewaard gebleven documenten zoals testamenten met een boedellijst, waarin ook religieuze

voorwerpen vermeld kunnen staan. Dat er bij Diemense katholieke gezinnen thuis een kruisbeeld aan de muur hing mogen we zonder meer aannemen. En ook zullen er in menige huiskamer prenten met religieuze voorstellingen, afbeeldingen van heiligen en pelgrimsoorden of portretten van pastoors aan de muur hebben gehangen. Interessant is verder dat bij de in huis beoefende godsdienstigheid de rol van de moeder, als opvoedster en spil van het huishouden, belangrijker werd, aldus Lenarduzzi.⁶ Al diende ook de huisvader hierin zijn verantwoordelijkheid te nemen.⁷

Klop, die knielt voor een huisaltaar, tekenaar anoniem. Kloppen (of klopjes) zijn ongehuwde katholieke vrouwen die vaak in kleine groepen samenwoonden en onder priesterlijk gezag allerlei functies in de kerk vervulden (coll. Museum Catharijneconvent)

Herinneringscultuur

Bij de eigen identiteit hoorde ook een eigen katholieke herinneringscultuur. Die zal in Diemen verbonden zijn geweest met de, vroeger katholieke, middeleeuwse dorpskerk. Die werd in 1584 ingericht voor de protestantse eredienst, ook al waren die in Diemen toen nog in de minderheid. Dat moet voor de katholieken een hard gelag geweest zijn. Heel goed mogelijk dat er bij hen thuis een afbeelding van de voormalige Mariakerk aan de muur hing want die symboliseerde de verbondenheid van Diemen met de eeuwenoude Nederlandse kerk-

De Mariakerk symboliseerde de verbondenheid van Diemen met de eeuwenoude Nederlandse kerkgeschiedenis en daarmee ook met het vaderland.

geschiedenis en daarmee, aldus Lenarduzzi, ook met het vaderland. Belangrijk, omdat de vaderlandsliefde van het katholieke volksdeel door protestanten nog wel eens in twijfel werd getrokken. De herinneringscultuur zal meer aspecten hebben gehad, zoals het bezoeken van bedevaartsoorden (bijvoorbeeld in Heiloo) of deelname aan de

De Diemense pastoor Joannes Hegeman (1753-1816), tijdens wiens pastoraat De Hoop gebouwd werd. Aquarel toegeschreven aan E. Xavery. Met rechts de afbeelding, die op het bidprentje bij zijn overlijden in 1816 stond. Hij was toen pastoor van de Amsterdamse kerk Het Hert (coll. Museum Amstelkring 'Ons Lieve Heer op Solder').

Gravure van de voormalige, tot ca. 1580 katholieke, Mariakerk te Diemen door Claes Jansz Visscher, eerste helft 17^e eeuw (coll. Rijksmuseum)

De bevrijding van Sint Petrus' Banden door een engel, geschilderd door de Amsterdamse schilder Balthasar Bescheij, 1774 (coll. Sint Petrus' Bandenparochie Diemen)

Stille Omgang in Amsterdam. Maar of ook vanuit Diemen mensen daarnaar toe gingen weten we niet met zekerheid. Dat de in een boerderij ondergebrachte schuilkerk (of kerkhuis) in Over-Diemen aan Sint Petrus' Banden gewijd werd laat overigens ook een toekomstverwachting zien. Namelijk dat de in de Republiek onderdrukte kerk van Rome ooit weer bevrijd zou worden.

Uit haar banden bevrijd

Met het verlaten van de schuilkerk in Over-Diemen en het in gebruik nemen van het kerkhuis De Hoop in Diemerbrug (1787) plaatste katholiek Diemen zichzelf nadrukkelijk meer in het midden van de dorpsgemeenschap. En al mocht ook dit kerkhuis er van buiten nog niet als kerk uitzien, met een plaats in de marge werd geen genoegen meer genomen. Acht jaar later kon, dankzij de Bataafse omwenteling (1795), definitief 'uit de kast' gekomen worden en was de Diemense katholieke kerk uit haar banden bevrijd.⁸

Dankzij de Bataafse omwenteling in 1795 kon definitief 'uit de kast' gekomen worden en was de Diemense katholieke kerk uit haar banden bevrijd.

Noten

- 1 **Lenarduzzi**, Carolina, *Katholiek in de Republiek. De belevingswereld van een religieuze minderheid 1570-1750* (Nijmegen 2019).
- 2 **Hoppenbrouwers**, F.J.M., *Oefening in volmaaktheid. De zeventiende-eeuwse rooms-katholieke spiritualiteit in de Republiek* (Den Haag 1996).
- 3 **Hoppenbrouwers**, F.J.M., p. 52-53.
- 4 **Mens**, L.J. (Noor) van, *Het 'Kerkhuis' in Overdiemen. De Reformatie en haar gevolgen voor de katholieke gemeenschap*, in: J.P.P. Hinsin en J. Haag (red.), *Het Rooms Kerkhuis te Diemen* (Amsterdam, 1993), p. 17 e.v. Krijns was een zoon van de hoogheemraad Arend Krijns, naar wie een straat vernoemd is.
- 5 **Mens**, L.J. (Noor) van, p. 19.
- 6 **Lenarduzzi**, Carolina, p. 68.
- 7 **Hoppenbrouwers**, F.J.M., p. 82.
- 8 **Meurs**, Ellen van, *Een bijzondere ontdekking te Diemen. De Amsterdamse Balthasar Bescheij (1738-1804)*, <https://historischekringdiemen.nl/historischeartikelen2>, (Diemen, 2020).

OVER DE SLACHT VAN ZIEKE KOEIEN EN DE HANDEL IN ONGEKEURD VLEES IN DIEMEN

Alfred Bakker

Een wakkere verslaggever van een dagblad had in 1909 aan één aanwijzing genoeg. Meteen wist hij dat het om Diemen ging toen hij in een weekblad las over een misstand in een buurgemeente van Amsterdam. Na wat onderzoek ter plekke vond hij ook snel om wie het ging en waar de misstand plaatsvond. In het voornamelijk agrarische dorp waren er niet alleen sappige groene weiden en gezonde Hollandse koeien. Er was ook een andere kant. Een verhaal over het slachten van zieke en dode koeien en de handel in ongekeurd vlees, over de lokale veehouders, het gebrek aan toezicht door de dorpsveldwachter en een burgemeester die met zijn wethouders graag een oogje dicht knepen.

Krengen slachten en fijne vleeswaren

Krengen¹ slachten was van oudsher wijd verbreid. Ook in Amsterdam. Maar na de komst van het Amsterdamse abattoir aan de Cruquiusweg in 1883-1884 en de aanstelling van 1ste keurmeester Dirk van der Sluijs als directeur week men voor de illegale slacht uit naar de buurgemeenten. De Groene Amsterdammer berichtte al in 1894 dat men aan de Pauwenlaan en de Schagerlaan in de Watergraafsmeer terecht kon bij 'knorsen' of kringenslachten.

Ook de correspondent van De Telegraaf in de Watergraafsmeer wist er het fijne van, niet alleen van de lokale praktijken, maar ook verderop in Diemen. Zo schreef hij in 1905: "Bij wagenladingen wordt hier minderwaardig vee aangevoerd van uit het zuiden des lands. De koeien echter, waarvan men om goede redenen vreest, dat de Amsterdamsche keurmeesters er een bijzonder ongunstig oordeel over zullen vellen, worden geslacht en afgehakt in de slachterijen in de Pauwenlaan."² Het ging om twee à acht twijfelachtige koeien per dag. Om er aan toe te voegen: "Wat hier gebeurt, geschiedt ook te Diemen, te Ouderkerk, in de Zaanstreek, enz."

De stukken in De Telegraaf leidden tot daadwerkelijke handhaving in de Watergraafsmeer in 1907, maar ook tot het bekende 'waterbedeffect'. De confrater in Diemen kreeg het drukker.

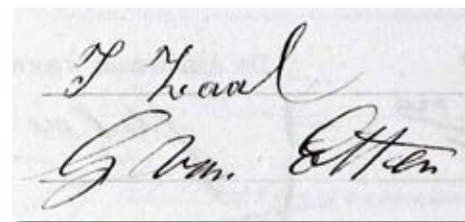
Hannes Zaal

Johannes (Hannes) Zaal is waarschijnlijk in 1861 geboren in Ouder-Amstel. Hij was een zoon van veehouder Jacobus Antonius Zaal (1831-1876) en Elisabeth Maria Butot (1835-1874). Op zijn vijftiende was Hannes wees, net zoals zijn jongere broer, Antonius Jacobus, geboren omstreeks 1865, die later ook slager werd.

De 31-jarige Hannes, toen al slachter, trouwde op 5 juni 1893 in Diemen met de 28-jarige Jannetje Weglage, die geboren was in Diemen. Zij was een dochter van schipper Jacobus Weglage en Jansje de

Rue. Drie maanden later baarde Jannetje een zoontje, dat in juli 1894 echter overleed in Diemen. Een tweede zoon van het echtpaar Zaal-Weglage (Jacobus Antonius) werd op 21 januari 1895 geboren. Bij zijn militaire keuring in 1914-15 was Jacobus Antonius, die alleen lager onderwijs had genoten, ook slager.

Jannetje Weglage overleed op 32-jarige leeftijd, waarvan de 35-jarige Hannes en zijn collegaslager Gerrit van Etten, 41 jaar, op 22 september 1897 in Diemen aangifte deden.

Handtekeningen van Hannes Zaal en Gerrit van Etten bij het overlijden van Hannes' vrouw Jannetje Weglage in 1897

Johannes Zaal hertrouwde op 13 oktober 1898 in Amsterdam met Theresa Johanna Maria Blom. Zij was geboren in Culemborg, maar woonde in de Conradstraat te Amsterdam. Hannes overleed op 23 november 1940 in Diemen, 79 jaar. De weduwe Zaal-Blom overleed op 24 januari 1945 in Diemen.

In het midden Hannes Zaal met zoontje Jaap en zijn tweede vrouw Theresa Johanna Maria Blom voor de slachtplaats aan de Muiderstraatweg 4 omstreeks 1900 (coll. HKD)

Nicolaas de Haan

Nico de Haan deed vaak een beroep op Hannes, als hij omhoog zat met een zieke koe. Hij was geboren in 's-Graveland in 1844 en oorspronkelijk warmoezenier.³ Na zijn huwelijk in 1875 met veehoudster Aagje Brouwer in Weesperkarspel kreeg Nico intensief met koeien te maken.

Een half jaar na haar dood in 1876 trouwde Nico met weer een veehoudster: Maria Geertruij Verhoef. Ze hadden een bedrijf aan de Weesperzijde in de Watergraafsmeer, waar Maria Geertruij op 13 februari 1892 overleed, 56 jaar oud.

De tweevoudige weduwnaar vond kort daarop (weer) een weduwe. Ditmaal in Diemen, waar veehouder Jacob Hennipman op 6 januari 1892 in Diemen was overleden, 48 jaar oud. Zijn weduwe, de 41-jarige Cornelia Koenders, oorspronkelijk uit Weesperkarspel, hertrouwde op 6 april 1893 met Nico de Haan in Diemen. Het echtpaar ging wonen aan de Overdiemerweg.

Een foto uit 1914 voor boerderij 'De Zeehoeve' aan de Overdiemerweg 41. Links Anton Hennipman en drie militairen van de kustbatterij Fort Diemerdam. Rechts Nico de Haan en zijn vrouw Cornelia de Haan-Koenders die in 1893 waren getrouwd. Cornelia, was sinds 1892 weduwe van Jacob Hennipman (coll. HKD).

Overlijdensbericht Nico de Haan (De Gooi- en Eemlander, 17 juni 1916)

ben ik er af. Als de keuring er is en het beest wordt afgekeurd, dan krijg ik niets." Verder meende hij dat "een beest met een pokkie in" onschadelijk was.

Wel maakte De Haan het mee dat hij een op het oog gezonde koe die nog kon staan, niet kon verkopen voor de gebruikelijke prijs van

Hij meende dat "een beest met een pokkie in" onschadelijk was.

f 225,-. Toen Hannes kwam kijken zei die: "De Haan, het beest is zoo gezond als jij en ik". Ik wilde het beest toch verkopen en toen zei Hannes: "Over een maand is het beest nog net zooveel waard als nu". En 's avonds zakte de koe in elkaar. De volgende dag kwam een koopman – natuurlijk een handlanger van Hannes – en toen moest ik de koe voor f 40 laten."

Burgemeester jhr. E.W.E. Bicker had geen belangen in de veehouderij, maar moest rekening houden met veehouders in de gemeenteraad (studiofoto, coll. Nationaal Archief)

De Haan was met collega-veehouders Gerrit van Sijtveld en J. Staal gemeenteraadslid in Diemen. Burgemeester jhr. E.W.E. Bicker moest met hun belangen rekening houden. Hij hield dus de boot af toen Amsterdam aandrong op een gemeenschappelijke regeling voor de keuring van vlees in de buurgemeenten Buiksloot, Nieuwendam, Sloten en Diemen.

Pas na aandringen van de Amsterdamse wet- houder Josephus Jitta en abattoir-directeur Dirk van der Sluijs wilde Bicker deelnemen aan een conferentie in het kantoor van de ➤

Dr. N. M. Josephus Jitta (1858-1940) was wethouder van de gezondheidsdienst en het armwezen in Amsterdam. Hij probeerde burgemeester Bicker over te halen om deel te nemen aan een regeling voor de keuring van vlees (coll. Stadsarchief Amsterdam)

wethouder op 25 januari 1912. Als ‘belangstellende’, gaf hij aan. Diemen bleef echter, met Sloten, dwars liggen. Zelfs een aanbod van een gratis aansluiting van het raadhuis op het Amsterdamse telefoonnet kon de raad niet vermurwen.

Nico de Haan voorspelde dat na een eventuele regeling de krenghenslachterij zich zou verplaatsen naar Duivendrecht en Ouderkerk. De kranten smaalden dat het Diemense vlees de magen der brave Amsterdammers wel zou blijven vinden.

De veehouders uit Weesperkarspel en Abcoude konden uiteraard ook bij Hannes Zaal terecht. Maar dat ook zieke en zelfs dode koeien uit de Haarlemmermeer, de Vechtstreek en het Gooi de weg naar Diemen vonden, mag opmerkelijk genoemd worden.

Ook zieke en zelfs dode koeien uit de Haarlemmermeer, de Vechtstreek en het Gooi vonden de weg naar Diemen.

Een sterk staaltje tekende men in Edam op. Daar viel op een stuk land een koe dood. “Het cadaver is door een opkoper aldaar gekocht, in kisten (via het station “Kwadijk-Edam”) gezonden naar het station “Weesp” en daar afgehaald door een slachter uit Diemen !!”

Het station Weesp speelde in de “vuilhandel” wel vaker een rol. “Daar komen (via Amsterdam!) n.l. herhaaldelijk treinen uit Noord-Holland met ziekelijke koeien of geslachte beeste aan. Het gelei-biljet vermeldt den naam van den geadresseerde, meestal een “krenghenslachter” en de zaak is in orde.”

Publiek geheim

J. S. Meeuwssen, redacteur van het weekblad De Middenstandsbond, schreef in 1909 over de misstand in een der buurgemeenten van Amsterdam. Daar had de enige rijksveldwachter merendeels dienst buiten de gemeente en had de dorpsveldwachter te weinig scholing om toe te zien op de illegale slacht en het transport van krenghenvlees. Nog afgezien van het feit dat enkele raadsleden geen belang hadden bij handhaving.

Een verslaggever van de NRC had aan de vermelding van de dorpsveldwachter (J. Kloosterman) genoeg om te weten welke plaats Meeuwssen op het oog had en toog naar Diemen. Hij hoefde daar niet ver te zoeken “wáár het vleesch opgeladen wordt.”

“Aan den rechterkant van den Rijksweg door Diemerbrug, aan het eind van het dorp, staat een laag huisje met verweerd pannen dak, en groene luikjes voor de ramen. Daar is de slachtplaats.”

In dat lage huisje aan de zuidzijde van de Muiderstraatweg kwamen soms wel zestien tot twintig koeien en kalveren per week, die daar hun zieke leven eindigden. “De houder van deze slachtplaats – hij woont daar al jaren – oefent in den regel niet zelf het slagersvak uit, al noemt men hem dan ook den “krenghenslachter”.

De verslaggever sprak ook burgemeester jhr. E.W.E. Bicker, die zei dat men in Diemen geen belang had bij handhaving “want men eet er het vleesch van den krenghenslachter niet!”

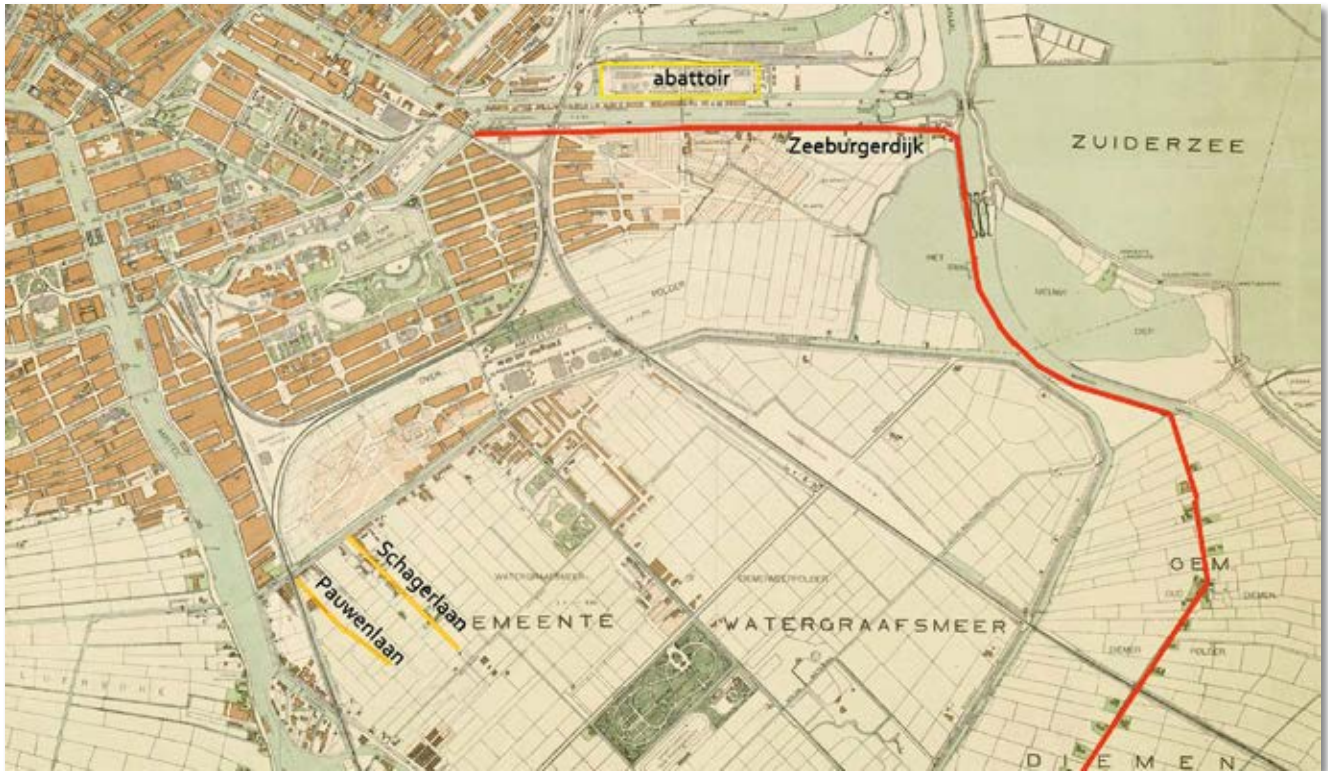
Handhaving

Diemen had een politieverordening. Enkele artikelen bevatten zelfs bepalingen waarin het onder andere verboden was “vleesch, blijkbaar bedorven of schadelijk voor de gezondheid te verkoopen, te koop aan te bieden of te vervoeren en ten verkoop in voorraad te hebben.”

De Diemense veldwachter, Jan Kloosterman 1865-1943), moest daarop toezien. Kloosterman kende het dorp, hij woonde er met zijn vrouw Grietje Hein (1858-1932) en werkte er al sinds 1 oktober 1892 toen burgemeester Toe Water hem had aangesteld als dorpsveldwachter. Kloosterman zou dat tot zijn pensioen in 1923 blijven.

Kadaver uit Edam per trein via Weesp naar een Diemense slachter (Alkmaarsche Courant, 8 juni 1911)

Smokkelroute Diemen-Amsterdam, achterom via de Zeeburgerdijk (detail kaart Dienst der Publieke Werken 1910, coll. Hoogheemraadschap Rijnland)

Volgens Meeuwsen had de dorpsveldwachter te weinig scholing om toe te zien op de illegale slacht en het transport van krengeenvlees: "De veldwachter mist de ontwikkeling, welke geëist wordt om tot de studie voor rijkskeurmeester te worden toegelaten. De enige oplossing zou misschien zijn dat men de veldwachter in staat stelde zich zoveel kennis omtrent de zaak eigen te maken dat hij zoal niet zelfstandig, dan toch als helper voor de Amsterdamsche keurmeesters kan optreden. Dat zou de gemeente Diemen niet veel behoeven te kosten."

De bepalingen in de Diemense politieverordening bleven een dode letter. Niet alleen was de dorpsveldwachter onvoldoende gekwalificeerd, maar het ontbrak vooral aan politieke wil.

Veearts De la Chambre

Diemen had in de tijd van de vuilhandel geen veearts, laat staan een keurmeester. De heer W. S. Stüven, Rijks-veearts te Amsterdam had de toezegging gedaan om verloskundige hulp te "verlenen voor zoover hem dat mogelijk is op elke aanvraag van veehouders uit Watergraafsmeer en uit Diemen, met uitzondering van het Oostelijk gedeelte, te weten Over-Diemen en Stammerdijk." Nico de Haan, al zou hij het gewild hebben, kon dus geen gebruik maken van Stüvens diensten.

Het bestuur van de afdeling Diemen en Watergraafsmeer der Hollandsche Maatschappij van landbouw deelde in augustus 1909 dat het eindelijk erin geslaagd was een veearts te Diemen te verkrijgen. "Met 1 Sept. a.s. zal de benoemde, de heer F. C. de la Chambre zich te Diemen vestigen." Hij was toen net geslaagd voor het examen Veeartsenij-kunde in Utrecht.

De 25-jarige Frits Christoffel de la Chambre, rijksveearts, was geboren in Amsterdam op 3 maart 1885, waar hij met zijn ouders in de Ferdinand Bolstraat woonde. Toen hij in Diemen woonde, trouwde hij op 12 mei 1910 met Arnolda Jacoba van Dugteren uit Amsterdam, 19 jaar. Hij had toen al een aanstelling tot Gouvernements-Veearts in Nederlands Oost-Indië op zak. Het echtpaar De la Chambre-van Dugteren verliet Nederland in juni 1910. Namens het bestuur van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw plaatsten J. Teer en P. Kaskens een oproep in de bladen om in de vacature te voorzien. Zij stelden een toelage van f 400,- en een provinciale subsidie van f 150,- in het vooruitzicht. Voor zover bekend kwam daar geen reactie op.

De la Chambre overleed op 5 februari 1920 in Madras, op de terugweg van Indië naar Nederland voor verlof. Arnolda Jacoba, zijn weduwe, overleed op 26 september 1934 in Bussum.

Smokkel

De "fijne vleeswaren" uit Diemen vonden op elke denkbare manier hun weg naar Amsterdam: in een melkbus met een laagje melk over het krengeenvlees, in kinderwagens "bébé er bovenop", op het lijf onder kleren, allerlei rijtuig, zelfs per rijtuig met koetsier in livrei op de bok, op hooiwagens, maar ook in gesloten kisten, in wijnmanden, op fietsen, in verhuishuwagens, op gewone handkarren, met paard en wagen. Via de Weespertrekvaart en de Amstel smokkelde men het vlees per schuit onder een laag zand, of het vlees hangend onder de schuit. "Kortom, men kan het zoo niet verzinnen, of de smokkelaars hebben het reeds geprobeerd."

Gewoonlijk geschiedde het vervoer bij nacht, vaak ➤

echter ook bij dag om minder argwaan te wekken. Als landroutes gebruikte men de Weesperzijde, de Middenweg, of “achterom langs den Zeeburgerdijk en het abattoir.”

Die laatste route had het voordeel dat de smokkelaars langs het abattoir aan de Cruquiusweg kwamen. Als ze eenmaal dat station gepasseerd waren, leek het voor een argeloze waarnemer of het getransporteerde vlees daar gekeurd en dus betrouwbaar was. Desondanks hield een agent vlakbij het abattoir op de Mauritskade een man aan “die op eene handkar 135 K.G. ongekeurd paardenvleesch vervoerde, afkomstig van den koopman Zaal te Diemerbrug en bestemd voor den slager Van der Merk, Zeedijk 77.”

Door een agent is op de Mauritskade een man aangehouden die op eene handkar 135 K.G. ongekeurd paardenvleesch vervoerde, afkomstig van den koopman Zaal te Diemerbrug en bestemd voor den slager Van der Merk, Zeedijk 77. Het vleesch is naar het abattoir overgebracht, alwaar het als ondeugdelijk is afgekeurd.

Aanhouding op de Mauritskade van een man met 125 kg paardenvlees van koopman Zaal uit Diemerbrug (*Algemeen Handelsblad*, 19 oktober 1906)

Wetgeving

Berichten over de ‘vuilhandel’ in Diemen zijn na 1912 niet meer te vinden in de landelijke pers. Amsterdam was er blijkbaar in geslaagd om grip te krijgen op de aanvoer van ongekeurd vlees uit omliggende gemeenten. Geleidelijk verdween de praktijk van kringen slachten.

De slagerij die Hannes Zaal in 1913 betrok aan de Hartveldseweg (voortgezet door zoon Jaap en later kleinzoon Herman) was ingericht naar de eisen van de tijd en mocht er zijn.

In 1914 kwam een concept-wet voor de keuring van vlees en vleeswaren. Na vertraging in de politieke besluitvorming door de Eerste Wereldoorlog ondertekende “Wij Wilhelmina” de Wet van 25 juli 1919, houdende bepalingen tot keuring van vlees en vleeswaren, die voor de volksgezondheid schadelijk zijn. B

Hannes Zaal, mevrouw Theresa Johanna Maria Zaal-Blom, Jaap Zaal, Johan Weisz en zoon Zaal voor de *Electrische Rund-Varkens- en Kalfsslagerij* aan de Hartveldseweg 16, omstreeks 1924 (coll. HKD)

De oorspronkelijke betekenis van kring als kadaver werd steeds minder bekend.

Noten

- 1 Het woord “kring” heeft tegenwoordig de betekenis van een gemeen, onaangenaam persoon, meestal een vrouw. Het is een scheldwoord. We gebruiken het wel om aan te geven dat we ons ergeren aan iets: “Het is een kring van een fiets.” De oorspronkelijke betekenis van kring als kadaver werd steeds minder bekend.
- 2 De Pauwenlaan was genoemd naar Jacob Pauw, een van de grootgrondbezitters in de Meer. Aan de laan lagen destijds een 25-tal grote en kleine hofsteden en buitenverblijven. Zo rond 1937/1938 verdween de Pauwenlaan grotendeels vanwege het ophogen van de spoorlijn en de bouw van het Amstelstation.
- 3 Een warmoezenier is een groentekweker (tuinder).

Bronnen

- Aldershoff, H. (1919), *De Vleeschkeuringswet*. NTVG
- Reurekas, J. F. (1988), *Kent u ze nog de Diemenaren deel 2*.
- Pijnappel, M. W. (1902), *Medische Kroniek. De keuring aan het Abattoir. Antwoord Algemeen Handelsblad* 4 januari 1902
- www.delpher.nl
- www.wiewaswie.nl

Nu te koop

POSTZEGELVERENIGING DE ZEGELAARS GEEFT BIJZONDERE POSTZEGELS EN ANSICHTKAARTEN UIT

Taco ten Dam

De Diemense postzegelvereniging De Zegelaars heeft vanwege het 111-jarig bestaan van Sint Petrus' Bandenkerk aan de Hartveldseweg zes velletjes persoonlijke postzegels uitgegeven. Op alle zegels staat een afbeelding van een kunstwerk van de kerk.

Afbeeldingen

Op de postzegels staan afbeeldingen van de schilder Christiaan Hoogmoed, de grafisch ontwerper René Tosari, de architecten Lippits en Scholte en van de Diemense schilders Ellen de Lange en Diana de Bruin.

Tien velletjes met de kerk

Daarmee is het aantal velletjes dat door De Zegelaars met afbeeldingen van de kerk is uitgegeven op negen gekomen. Eerder waren er persoonlijke postzegels waarop de Sint Petrus' Bandenkerk zichtbaar is op een foto van de bevrijding, op het schilderij 'Vrij!' van Diana de Bruin en een voorstudie uit 1909

van de architecten van de kerk. Op het tiende velletje postzegels is Diemens jongste monument De Blauwe Olifant afgebeeld. Van elke afbeelding is ook een Ansichtkaart gemaakt.

Wat is te koop?

- vel met 10 zegels kost 11 euro,
- set van 10 Ansichtkaarten kost 6 euro

Deze prijs is voor inwoners van Diemen.

Mensen die buiten Diemen wonen, betalen per velletje 13 euro en per set Ansichtkaarten 8 euro inclusief verzendkosten.

Hoe bestellen?

Juiste bedrag overmaken naar NL49 INGB 0002 4049 32 t.a.v. ASV De Zegelaars met vermelding van uw volledige ADRES.

Dan krijgt u uw bestelling in Diemen thuis bezorgd en buiten Diemen met de gewone post toegezonden.

Bijeenkomsten

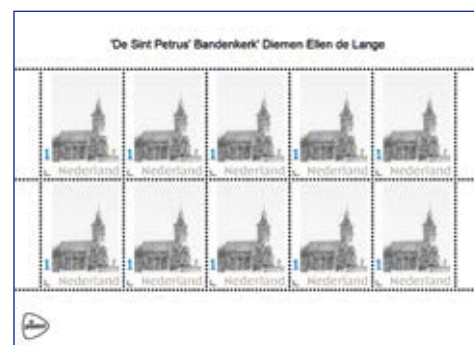
De Zegelaars is een Diemense postzegelvereniging met ruim 70 leden onder voorzitterschap van Peter Prins. De Zegelaars komen elke tweede dinsdagavond van de maand bij elkaar in De Schakel voor clubavond met veiling. De vierde zondag van de maand vindt in De Schakel van 10.00 uur tot 16.00 uur een postzegelbeurs plaats met (semi)handelaren. In de maanden juli en augustus zijn er geen activiteiten. Voor meer informatie: 06-18551829 (Peter Prins).

Ansichtkaart met de Sint Petrus' Bandenkerk, schilderij olieverf op linnen "Diemerbrug" van Diana de Bruin (2018)

Ansichtkaart en vel postzegels van de Sint Petrus' Bandenkerk, pentekening Oost-Indische inkt "De Sint Petrus' Bandenkerk" van Ellen de Lange (2006)

REACTIES OP DE BEELDBANK VAN DE HISTORISCHE KRING DIEMEN

Wiard Krook

Wat in 1991 begon met een schoenendoos met een paar foto's van Diemen, is inmiddels uitgegroeid tot een imposante collectie foto's, samengebracht in de HKD-Beeldbank op het Internet <www.beeldbankdiemen.nl>. De HKD-Beeldbank is ook te vinden via onze onlangs geheel vernieuwde website <<https://historischekringdiemen.nl>>

Beeldbank

Veel dank is verschuldigd aan Gerard van Nes uit Schagerbrug, de oprichter van het "Genootschap ZCBS". Deze afkorting staat voor "Zijper Collectie Beheer Systeem". Door het kosteloos ter beschikking stellen van speciaal door hem ontwikkelde software voor een database/beeldbank aan musea en historische verenigingen werd ook de HKD een grote dienst verleend. Ook de HKD is betrokken bij de verdere ontwikkelingen van deze unieke beeldbank in samenwerking met ander historische verenigingen.

Momenteel bestaat het bestand van de HKD-Beeldbank uit 8018 gedigitaliseerde foto's. Hiervan zijn inmiddels 6975 geheel of gedeeltelijk beschreven. Een grote voorraad losse foto's, fotocollecties en fotoalbums, die de afgelopen tijd aan de HKD werden geschonken, zijn momenteel in behandeling om gedigitaliseerd te worden.

Regelmatig komt er een werkgroep van deskundige Diemenen en Diemenaren bijeen, die onder leiding van Han Saan moeilijk te determineren foto's bekijken om deze te benoemen. Geen makkelijke taak overigens, omdat in de loop der jaren zo veel is veranderd in Diemen.

De HKD-Beeldbank heeft niet te klagen over het aantal enthousiaste bezoekers. Veel HKD-leden, niet-leden en diverse instanties maakten tot nu toe van de gelegenheid gebruik om Diemens beeldmateriaal te bekijken.

233.238 hits

Volgens de statistieken telde het jaar 2013 een totaal van 991 bezoekers van de HKD-beeldbank, die gezamenlijk 26.809 foto's hebben opgevraagd. In 2015 telden we niet minder dan 4.272 bezoekers die 126.164 foto's hebben gezien. In 2018 liep het aantal geraadpleegde foto's op tot het record-aantal van 233.238. Het grootste aantal bezoekers staat momenteel te boek voor het jaar 2020, namelijk 5.522 personen.

Van de mogelijkheid om te reageren op de beschrijvingen op onze beeldbankpagina werd en wordt veel gebruik gemaakt. Vaak krijgt de redactie waardevolle (aanvullende) informatie door, of wordt gecorrigeerd als er bij de beschrijving namen of gegevens verkeerd staan vermeld. Uw kennis wordt zeer gewaardeerd. Elke melding wordt besproken en indien relevant aangepast.

De reacties die de redactie van de HKD-Beeldbank in de loop der jaren heeft ontvangen, kwamen onder andere uit Almere, Hengelo, Amstelveen, Holwerd, Loenersloot, Weesp, Huizen, Heerenveen, Purmerend, Abcoude, Lichtenvoorde, Bussum en Delden. Ook kwamen reacties binnen uit het verre buitenland, met name de Verenigde Staten van Amerika en verschillende locaties in Australië zoals Sydney en Artarmon in New South Wales en Tatura in de binnenlanden van Victoria.

Soms worden er herinneringen vermeld die leuk zijn om met elkaar te delen. Ook krijgen we oproepen om oude buurtjes of klasgenootjes op te sporen of namen te herinneren.

Hierbij een kleine willekeurige selectie.

Pieter Clement (hkd03157)

Lorenzo Tempelaars schrijft ons dat zijn betovergrootvader Pieter Clement heette en uit Diemen kwam. Waarschijnlijk was hij timmerman. Mogelijk was hij ook hulppostbode (als deeltijdbaan). Op de foto die in circa 1924 voor de deur van het Hulppostkantoor "Diemerbrug" aan de Ouderkerkerlaan werd genomen staat Pieter Clement als vierde persoon van links afgebeeld.

"Het lijkt me fantastisch als dit inderdaad mijn betovergrootvader is, want van hem zijn verder helaas geen foto's bekend." Wie kent nog familieleden van Pieter Clement?

C.J. der Kinderenplein (hkd01514)

Een van onze vaste correspondenten en mede-auteur van dit blad, Bert Roest, praat ons bij over Diemen van vroeger. Met name de foto van het C.J. der Kinderenplein, waar hij opgroeide, roept herinneringen op: “Op de plaats waar nu een lelijke betonnen GEB-elektriciteitszuil staat, stond vroeger een groen ijzeren elektriciteitshuisje. Deze werd door de jeugd gebruikt als gevangenenpaal voor ‘diefie met verlos’. Het was het enige spel van de buurt waar alle gezindten (protestant, katholiek en de niksen) aan meededen. Het “kinderpleintje” kende veel struiken met een smal tegelpad middenin. Een ideale plek om je te verstoppen voor het genoemde spel.”

Muiderstraatweg 37 (hkd00570)

Rein Malta uit Hengelo reageerde op een foto van de Muiderstraatweg met links hotel café restaurant “De Kroon”. Hij schrijft: “Onze familie Malta woonde van 1932 tot eind 1953 op het adres Muiderstraatweg 37. Dagelijks liep ik op weg naar school langs de nieuwbouw aan de Muiderstraatweg. Dat moet gedurende de oorlogsperiode in 1942 zijn geweest. Daar stonden kleine woningen die de “Zeven Wonderen” werden genoemd. Bij ons thuis werden dat de ‘glasblazerswoningen’ genoemd. Ik weet niet beter dan dat er Belgische vluchtelingen woonden uit de Eerste Wereldoorlog.”

‘Kent U Zelve’ (hkd00110)

Op een foto van boerderij “Kent U Zelve” aan de Ouddiemerlaan 117 (thans Dr. A.J.J. van Germertplein) reageerde Ruud Meijers uit Almere met de opmerking: “Ik ben hier als kind opgevoed, wat een mooie tijd!!”

Spoorbrug (hkd08368)

De redactie ontving van Fred Hommersom uit Delden gegevens over het wel en wee van de oude spoorbrug van het ringspoor over de Muiderstraatweg. Medio 1990 werd deze gedemonteerd en vervangen door een nieuwe brug. De boog van de brug werd met snijbranders losgesneden om het te kunnen vervoeren naar pontons in de Weespertrekvaart. “De brug werd in 1990 naar de plaats Wiene (in de provincie Overijssel) vervoerd om daar herplaatst te worden als spoorbrug over een zijtak van het Twentekanaal naar Almelo.”

Het 'Witte Huis' (hkd03034)

Joop Redegeld stuurde ons via de HKD-Beeldbank gegevens over een woonhuis dat medio 1920 werd gebouwd aan de Oude Muiderstraatweg in het buitengebied van Diemen.

In 1928 werd het fraaie houten chalet, dat het "Witte Huis" werd genaamd, opgenomen in de luthof 'Betlem's Ontspanning'. Na een faillissement kreeg het gebouw de bestemming als boswachterswoning en later restaurant. "Na de Tweede Wereldoorlog werd het chalet geheel gedemonteerd en overgevoerd naar Vinkeveen. Het werd daar weer opgebouwd en is tot op heden nog in gebruik als café restaurant motel "De Plashoeve".

Ouderkerkerlaan 110 (hkd01070)

Alweer enige tijd geleden stuurde Jan van Hes uit Heerenveen een uitgebreide reactie op een foto van een voormalige boerderij aan de Ouderkerkerlaan 110.

"Vanaf circa 1958, totdat de Ouderkerkerlaan onder het zand van Diemen Zuid verdween, had mijn vader, Jan van Hes, het erf gehuurd. Hij vestigde daar zijn bedrijf "Van Hes Automaterialen". Voor zover ik mij kan herinneren werd de mestvaalt nog tot ver in de jaren zeventig actief gebruikt. Rondom stonden oude legerdumps, andere trucks en onderdelen opgeslagen. In een loods aan de rechterzijde konden twee wagens worden gestald waar de personeelsleden werkten. Ik herinner me Anton, Simon en Arie, die de langste staat van dienst had. Zelf heb ik leren autorijden rond mijn elfde jaar. Ik mocht van mijn vader op het erf rondrijden in oude Willy's Jeeps. Daar had mijn vader aan het eind van de jaren zestig, begin jaren zeventig, een bloeiende handel in. De meeste (voormalige leger)auto's werden in Nederland opgekocht, maar waren vaak in slechte staat. Na te zijn opgeknapt en weer toonbaar gemaakt, werden ze verkocht en verscheept naar Singapore.

Als kind heb ik veel en vaak gespeeld op en rond het erf zoals in de kastanjabomen die op de foto te zien zijn."

Ouddiemerlaan 55 (hkd01488)

Weet u dat er vroeger bij een gedeelte van de Ouddiemerlaan een slootje liep tussen de huizen en de weg? Dirk van Bergen wist dat nog omdat hij indertijd met zijn familie op het adres Ouddiemerlaan 55 woonde.

www.beeldbankdiemen.nl

8.018 gedigitaliseerde foto's

233.238 bekeken foto's in 2018

5.522 bezoekers in 2020

Spion en politiek warhoofd opereerde vanaf Diemerkade

DIEMENAAR MAX LEWIN MISTE DE BOOT BIJ RADIO VERONICA

Frank Roos

Terug naar huis kon niet meer. De joodse onderduiker die in 1945 naar de Valckenierstraat ging, ontdekte dat waar hij ooit woonde in 1943 een ander gezin ingetrokken was. Bijna alle joden in Amsterdam waren immers weggevoerd. Op zoek naar het huis van zijn grootouders in de Swammerdamstraat, liep hij een vroegere buurman tegen het lijf. Die was makelaar geworden, ene Kaskens.

Diemerkade

Of hij misschien een woning had, vroeg Max Lewin. Kaskens zei: Hier niet. Maar ik heb wel een woning voor je in de Tweede Boerhaavestraat. De woning werd uitsluitend toegewezen aan gehuwden. Prompt trouwde Lewin met de vrouw bij wie hij in Zaandam tijdens de bezetting ondergedoken had gezeten.

Opnieuw via makelaar Kaskens verhuisden ze in 1957 naar de nieuwbouw in Diemen aan de Diemerkade, nummer 36. Zo'n beetje tegenover de opticien in de Arent Krijtsstraat, waar toen een kruidenier zat, herinnerde Lewin zich in 2010, toen ik hem opzocht en interviewde. Het was een degelijke, nieuwe hoekwoning met garage. Met een tuin en veel ruimte die goed van pas kwam, want Max Lewin had veel plannen die kastruimte vereisten.

Radio Veronica

In de periode dat hij in Diemen woonde, borrelde bij hem het idee op voor een commerciële radiozender die vanaf een schip op zee moest uitzenden. Max Lewin was de initiatiefnemer van Radio Veronica.

In de woning aan de Diemerkade ontstond het plan in 1959 uit onvrede over de sterk verzuilde programma's van Hilversum 1 en 2. Er moest een zender komen, die buiten de territoriale wateren "vrolijke, afwisselende muziek, een hoorspel en mededelingen van algemene aard" zou laten horen. Zo omschreef Lewin het me toen ik hem een jaar voor zijn overlijden sprak.

Max Lewin (1919-2011)

Zakenman

Het boek "Mare Liberum" van de 17^e-eeuwse rechtsgeleerde Hugo de Groot, over de vrije zee had hem geïnspireerd. Behalve een idee had de Diemenaar niets. Geen geld, geen contacten en zeker geen schip. Maar hij bleek wel een handig zakenman. Na de bezetting, toen bleek dat bijna niemand van zijn familie de vernietigingskampen had overleefd, begon hij met succes handeltjes. Zijn eerste geld verdiende hij met de productie van papieren portefeuilles. Toen nota bene de concurrentie uit Duitsland de omzet deed kelderen, gooide Lewin het over een andere ➤

Prentbriefkaart ca. 1963 van de Diemerkade (uitgave Diemer Boekhandel C. Smit Jzn., Diemen, coll. HKD)

Het woonhuis van Max Lewin aan de Diemerkade 36 te Diemen (foto Frank Roos)

boeg. In 1950 reisde hij naar Leipzig voor de jaarlijkse handelsbeurs. Hij ontdekte waaraan behoefte was en begon een handel in regenjassen, schoenen en capuchons.

Volksbeweging

Nog voor het radioplan bij hem opborrelde, was er in 1958 het idee om de politiek in te gaan. Hij stoorde zich aan de bestaande politieke partijen, links en rechts, die ons land volgens hem in een economisch moeras voerden. Op 16 februari 1959 lanceerde hij een nieuwe politieke partij: de Nederlandse Volksbeweging, NVB. De NVB van Lewin steunde vooral op middenstanders uit zijn kenniskring. Hij mikte op verkiezingen in 1960, maar het kabinet Drees was voortijdig gevallen en de verkiezingen kwamen voor de NVB te vroeg.

Hoewel de bedenker van de zeezender het later ontkende, was zijn oogmerk wel degelijk om het radiostation te gebruiken voor politieke propaganda. Dat concludeert ook zijn biograaf, Erik Schaap.

Slootmans

Ook tegen mij zei de voormalig Diemenaar dat hij een zender zónder politiek nastreefde. Het was in die tijd volgens hem onmogelijk bij omroepen en kranten aandacht

voor een nieuw politiek initiatief te krijgen. De programma's van het radioschip zouden een vehikel worden voor de NVB, een partij van politiek teleurgestelden. In principe kon elke partij reclame-zendtijd kopen, maar de verwachting was dat die daarvan zouden afzien, omdat het commerciële station in hun ogen illegaal was. De NVB zou dus het rijk alleen hebben.

Voor zijn radioplan had Lewin financiële steun nodig van gelijkgezinden. Het advertentiekrantje van elektronicazaak K.I.M. in Amsterdam, getuigde vaak van de ergernis over beperking van vrije handel.

Slootmans was een ongegeneerd collaborateur die als miljonair uit de oorlog was gekomen.

Eigenaar Slootmans had politieke belangstelling en Lewin vond in hem een zielsverwant. Een gelijkgestemde mét geld, die wel oren had naar het plan voor de vrije radio. Amper een jaar later klonken voor het eerst radioprogramma's vanaf de

VRON ontslaat M. Lewin toch

De heer L. M. Ph. M. Slootmans en de heer H. Oswald, directeuren van de V.R.O.N. (Vrije Radio Omroep Nederland) hebben — zo delen zij mede — gisteren aan de heer M. Lewin te Diemen (adjunct-directeur) een brief verzonden, waarin hem wordt medegedeeld, dat hij op staande voet ontslagen wordt op grond van ongeschiktheid.

Het besluit van donderdagavond, dat na telefonisch onderhoud met de aandeelhouders is genomen en waarbij de heer M. Lewin weliswaar in zijn functie zou worden gehandhaafd, zij het na een schorsing van veertien dagen, is hiermee vervallen.

Het Parool, 1 december 1959

Noordzee. V.R.O.N. had Lewin het station gedoopt, Vrije Radio Omroep Nederland. Ook vijftig jaar later bleek uit zijn woorden dat het de initiatiefnemer niet alleen aan geld en de juiste contacten ontbrak — hij had zich evenmin grondig in het idee verdiept. Zijn partner Slootmans, begreep wel wat nodig was om een schip vol zendapparatuur naar zee te loodsen. Met een vlotte babbel wist hij bij andere radiohandelaren geld los te peuteren.

Veronica en collaborateur

En toen dat wonderwel lukte, zette hij de man die het bedacht had, op slinkse wijze aan de kant. Nog vóór Radio Veronica in april 1960 zou uitzenden, was de Diemenaar geloosd.

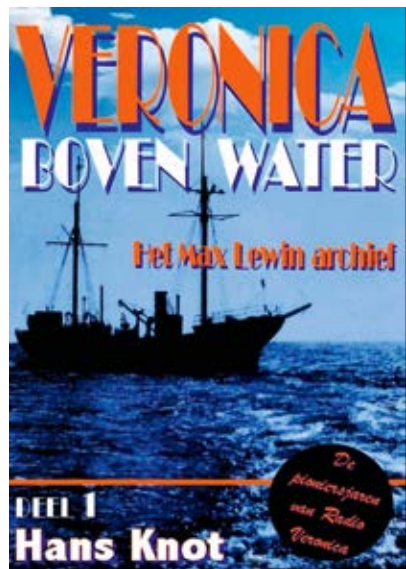
Het zendschip "Veronica"

Slootmans was een ongegeneerd collaborateur die als miljonair uit de oorlog was gekomen. Niettemin kon de vroegere joodse onderduiker het aanvankelijk prima met hem vinden. Maar al snel ging de radiohandelaar er vandoor met zijn idee. In *Het Parool* ontdekte Lewin een bericht van een vergadering van radiohandelaren waar zijn zenderplannen op de agenda stonden.

Door snel naar de vergadering in Krasnapolsky te gaan wist hij buitensluiting te voorkomen. Kort daarna kreeg hij lucht van dubieuze activiteiten van één van de nieuwe betrokkenen. Zij op hun beurt vonden Lewin een politiek warhoofd en manoeuvreerden hem naar de zijlijn. Toen hij uit wraak een wild plan voor een tv-zender naar buiten bracht, werd hem de deur gewezen.

Rancune

Op verschillende manieren probeerde hij nu zijn kindje de voet dwars te zetten. Hij tipte de PTT over illegale zendapparatuur en spande tevergeefs een rechtszaak aan vanwege een financiële claim. Via de Tweede Kamer drong hij nota bene aan op het aan de ketting leggen van zijn bedenkfel. Gedreven door rancune stuurde Lewin brieven aan kranten en omroepen waarin hij de druk op de zeezender verder opvoerde. Toen na veel tegenslag in het voorjaar van 1960 vanaf het lichtschip Borkum Riff de eerste uitzendingen van de zeezender te horen waren, bleek de

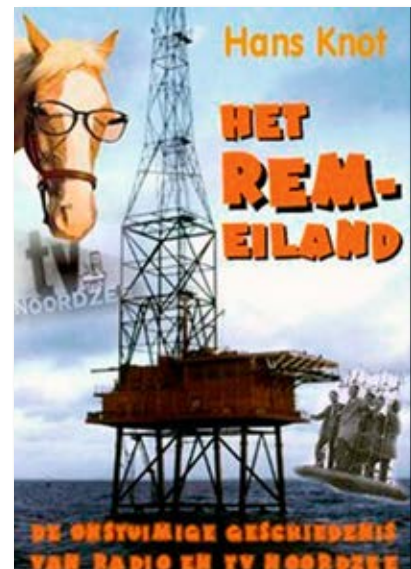

“Veronica boven water”, publicatie van Hans Knot (2012)

naam V.R.O.N. verdwenen. Die was simpel aangepast en zou beroemd worden als Radio Veronica.

REM-eiland van nazi

De frustratie over zijn mislukte plannen was enorm. Bij onze ontmoeting in 2010 kraakte hij het succesvolle station af: hij had er nooit naar geluisterd, want Veronica speculeerde volgens hem op de laagste instincten van de mens. De soort muziek... decadent – luidde zijn finale oordeel. Lewin zou nog vaker proberen zich met omroepplannen in te laten. In 1963 kondigde hij een tv-zender aan die vrij moest zijn van linkse invloeden en in 1965 zat hij achter een nieuwe omroep. Ook toen gaf

REM-eiland

hij blijk van zijn weerzin tegen progressieve omroepen. Maar de joodse Lewin aarzelde niet zaken te doen met de eigenaar van het REM-eiland dat in 1964 korte tijd tv en radio had gemaakt.

*Gedreven door
rancune stuurde
Lewin brieven aan
kranten en omroepen
waarin hij de druk op
de zeezender verder
opvoerde.*

Radio Noordzee Internationaal

Deze rijke Pieter Heerma was een overtuigd nazi en minstens een zo fanatieke jodenhater. Hij bracht Heerma in contact met Zwitsers die plannen hadden voor een nieuw radiostation voor de Nederlandse kust. Dat zou Radio Noordzee Internationaal worden en opnieuw probeerde Lewin daarin een rol te veroveren. Als snel zagen de Zwitsers af van samenwerking. Rancuneus waarschuwde Lewin de PTT over illegale zendapparatuur die Radio Noordzee aan land had staan. Hij tipte kranten dat het schip spionageapparatuur aan boord zou hebben. *De Telegraaf* pakte er groot mee uit, maar spionage werd nooit bewezen. ➤

Spion Oost-Duitsland

Daarentegen was Max Lewin zelf inmiddels wél zwaar betrokken bij spionageactiviteiten, nota bene voor het communistische Oost-Duitsland. De man die een extreemrechtse politiek nastreefde, was loopjongen geworden voor het communisme in het Oostblok.

In zijn Diemense jaren reisde hij al elk jaar naar de beurs in Leipzig, in de DDR. Daar werd hij al vrij snel benaderd door de spionagedienst van de Oost-Duitsers. Wonderlijk genoeg bleef Lewin verschillende keren met de ambtenaar in gesprek. Aan biograaf Schaap gaf hij op diens vragen daarover, ontwijkende antwoorden. Soms bekende hij dat de agent zijn eten en reiskosten betaalde. Schaap haalde echter boven water dat Lewin door de communisten gechanteerd werd. Eerst nogal onschuldig met een kwestie over geld, maar later met een Duitse vriendin die Lewin er naast zijn huwelijk op na hield.

Oud BVD'er, Frits Hoekstra, schreef in zijn boek over de toenmalige inlichtingendienst dat Lewin namens de Oost-Duitsers rechtse politieke bewegingen organiseerde. Inderdaad bleef Lewin grossieren in dubieuze splinterpartijen en rechtse blaadjes. De DDR zou via die activiteiten in ons land linkse mensen hebben willen activeren. Alles in een poging het kapitalisme te ontwrichten.

Al in de jaren aan de Diemerkade was Lewin bezig met pogingen in de Tweede Kamer te komen. Succesvol was hij nooit, maar telkens probeerde hij het opnieuw en hij wist zich gesteund door een blad dat hij zelf uitgaf en volschreef: *de Vrije Pers*. In de werkkamer van zijn nieuwe Diemense huis schreef hij talloze artikelen waaruit steeds zijn teleurstellingen en miskenning bleken.

Mislukte bomaanslag

Nadat hij in 1959 al de Nederlandse Volksbeweging had opgezet, kwam het twee jaar later tot oprichting van de Bond van Belastingbetalers, het Nederlands Actiecomité tegen Ontwikkelingshulp, de Partij Nieuw Rechts en tenslotte de Nationale Veiligheidsbrigade.

Ondertussen luisterde hij thuis aan de Diemerkade noodgedwongen op vaste tijden naar geheime radio-uitzendingen van de Staats Sicherheitsdienst die gecodeerde boodschappen voor hem uitzond. Gedwongen door zijn geheime Duitse relatie, werkte hij braaf aan de opdrachten. Zeker ook toen uit een tweede heimelijke relatie een kind geboren werd.

De chantage en spionage eindigden door een mislukte bomaanslag die Lewin met een politiek medestander op een metrostation in de Bijlmermeer beraamde. De actie was bedoeld om tegenstanders van de metro in een kwaad daglicht te stellen, want de rechtse samenwerking eiste de explosie niet op. Lewin werd als verantwoordelijke opgespoord, vastgezet en verhoord. Daarbij kwamen ook zijn inspanningen voor de DDR aan de orde.

Max Lewin lezend in zijn eigen krant "de Vrije Pers" (februari 1974)

Gefrustreerd

Na zijn vrijlating was die rol uitgespeeld. De DDR had geen belangstelling meer voor hem en zijn rechtse vrienden vertrouwden hem niet langer. Zoals hij al eerder de boot had gemist bij Radio Veronica, zo stond hij nu ook politiek langs de kant. Desondanks bleef hij zich onverminderd storen aan veranderingen in de samenleving. In een brief aan een neef gaf hij aan zich er zorgen over te maken of Amsterdam nog Nederlands blijft. "Zo langzamerhand begint het hier op een stad in Suriname, Afrika of Turkije te lijken."

Al tijdens zijn actieve jaren gaf Lewin in een interview met Nieuwe Revu onbedoeld een puntgaaf portret van zijn eigen positie, toen hij zei: "In de meeste gevallen blijken de oprichters van kleine partijen gefrustreerde mensen te zijn. Politiek of maatschappelijk zijn ze mislukt. Als je hun verleden napluist, blijkt dat ze bijna allemaal een onaangename ervaring achter de rug hebben. Dat hebben ze nooit kunnen verwerken en via de politiek willen ze nu wraak nemen."

Eenzaam

Het klopte helemaal. Mijn interview met Max Lewin over zijn rol in Veronica, vond plaats in een joods verzorgingshuis in Buitenveldert, april 2010. Hij was 90 jaar en zijn vrouw was inmiddels overleden. Hij was eenzaam. Een enkel familielid van zijn vrouw bekommerde zich nog om hem. Aan de Diemerkade had Lewin nog haarscherpe herinneringen.

Hij kon zich af en toe nog flink boos maken en hij wist voor hem ongunstige gebeurtenissen, tactisch aan te passen. Dat zijn verhaal niet helemaal betrouwbaar was, lag niet aan zijn geheugen maar aan de neiging zijn eigen rol in de gebeurtenissen achteraf recht te praten. Zijn recht. Een jaar later overleed hij in zijn slaap.

Diemer Courant 70 jaar geleden

MINDER NIEUWS, MEER ADVERTENTIES, OOK UIT DE WATERGRAAFSMEER

Bert Roest

De *Diemer Courant* in de tweede helft van 1951 herbergt nou niet bepaald een mooi overzicht van al het nieuws uit het dorp. Het jaar ervoor besloot uitgever IJsendijk om niet wekelijks, maar tweewekelijks een krant in Diemen uit te brengen. Maar dan wel huis-laan-huis in plaats van via abonnementen. Tegelijkertijd verschenen er in de Watergraafsmeer ook kranten van IJsendijk. Je zag dat meteen aan de krant. Nauwelijks nieuws uit Diemen en dan waren het alleen nog maar korte berichtjes. Je las niets over de wederopbouw, terwijl er driftig gebouwd werd. Zo openden in oktober 1951 drie winkels hun deuren in de nieuwbouw van de Arent Krijtsstraat.

Huis-aan-huis

Huis-aan-huis bezorging betekende dat de inkomsten alleen uit advertenties moesten komen. Veel advertenties uit Amsterdam en vooral Betondorp en de winkels verderop aan de Middenweg stonden in de Diemer editie. Niet leuk voor de Diemer middenstand. Vooral veel concurrentie van rijwielhandelaren. Stug adverteerde wel Ons Voordeel met lollige rijmpjes om hun producten aan te bevelen.

De nieuwbouw van de Arent Krijtsstraat begin jaren vijftig (foto Marijke Pette, coll. HKD)

wanneer de feestdagen gingen plaatsvinden. Net als de jaren ervoor duurde de feesten dagenlang. Met natuurlijk veel muziekoptredens, optochten en sportwedstrijden. Edoch, in het feestprogramma kwamen ook jolig aandoende wedstrijdjes voor. Wat moet je je voorstellen bij Bokkinghangen, Briefposten en Blaastrappen? Een glimlach hierover kun je niet onderdrukken. Toeziende ogen bij de wedstrijdonderdelen kwamen als scheidsrechter van notabelen en andere belangrijke Diemenaren. Een afbeelding van het programma vindt u op de volgende pagina. ➤

Velen spreken nu over vakantie en reizen
En denken niet graag aan de winter en de kolenprijzen
Maar vóór dat U van uw welverdiende vreugde en rust geniet
Eerst bestellen: Cokes - Eierkolen - Briketten of Anthraciet
De Boerenbond heeft thans nog bijna alles wat U begeert
Bovendien blijven maat en gewicht altijd gegarandeerd!

Coöp. Ver. „Ons Voordeel“
Muiderstraatweg 19, Diemen Tel. 52216

Diemer Courant, 7 juli 1951

Koninginnefeest

Tóch was er één editie (3 september) met alleen nieuws uit het dorp. Dat was een speciale koninginndag-editie waarvoor Willem Roest (*mijn vader, BR*) als voorzitter van de Oranjevereniging, zich fors inspande. Hij schreef de krant vol en zorgde voor de advertentiewerving. Leuk dat er ook een advertentie in stond van H.C. Cruyff, groenteboer aan de Akkerstraat in Betondorp.

Juliana was ondertussen koningin, maar nog steeds werden de feesten georganiseerd rond de verjaardag van moeder Wilhemina eind augustus. Men vroeg zich af

Tijdens koninginndagen vonden er altijd feestelijke optochten plaats. Bovenstaand op begin Muiderstraatweg, vlakbij Ouddiemerlaan. Op de achtergrond de goederenbrug over de rijksweg van Boerencoöperatie 'Ons Voordeel' (foto M. van Silfhout, coll. Gemeentearchief Diemen)

Groen van Prinstererschool
Zaaiersweg 15 Tel. 54007
Ned. Herv. School voor Lager onderwijs

Inschrijving van nieuwe leerlingen

voor alle klassen dagelijks voor en na schooltijd

De school leidt op voor H.B.S., Gymnasium, Lyceum, MULO, enz.

Moderne onderwijsmethode - Lessen in muziek en zang

Handenarbeid - Frans en Engels - Schoollintjes

Kleuterklas voor kinderen van ongeveer 4 jaar en ouder

Het Hoofd der School,

Het Bezuur,

P. RIFCHI

Ph. Bossenbroek, Voorz.

Tel. 58005

H. Bron, Secr.

Was nog nooit gebeurd: een Amsterdamse school adverteert in Diemen voor leerlingen (Diemer Courant, 7 juli 1951)

Burgerlijke stand Diemen.

11 Juni: Catharina Maria Kaskens, dochter van J. P. N. Kaskens en J. M. P. van de Laar.

14 Juni: Sipke Jan van Gelderen, zoon van S. J. van Gelderen en J. Bults.

14 Juni: Wilhelmina Alida Maria Dorrestein, dochter van W. Dorrestein en A. C. de Lange.

16 Juni: Stephanus Andreas Maria Olthof, zoon van A. G. A. Olthof en J. W. J. M. van Campen.

26 Juni: Arie Albertus Jacobus van der Spek, zoon van A. J. van der Spek en L. Havelaar.

26 Juni: Willem Jan Hermanus Tijms, zoon van J. Tijms en E. van Groen.

29 Juni: Marianne Exalto, dochter van J. Exalto en W. Kluf.

25 Juni: Arnoldus Johannes Louis Noordermeer, zoon van B. E. Noordermeer en J. M. Koeleman

Aan uw deur geen geleur
Uw lompen 30 ct per kg.,
Kranten 12 ct, Carton 5 ct,
Metalen speciale prijzen.
H. de Vries, Oude Muider-
straatweg 74, Diemen.
's Avonds na 6 uur

Grondstoffen waren in de naoorlogse jaren schaars. Ondernemers boden behoorlijk wat geld voor oud papier, lompen etc. (Meer-Nieuws, 1 september 1951)

Veel geboortes in Diemen (Diemer Courant, 7 juli 1951)

De Diemer raad bijeen.

J.l. Donderdag kwam de raad bijeen om de rede van Minister Maarseveen aan te horen, met het antwoord van Burgemeester Oud, namens de Ver. van Ned. Gem. Van te voren hield Burgemeester Dallinga een rede om er op te wijzen, wat deze gemeentewet voor ons gemeentelijk leven betekende. De heer Kaskens, die op deze dag jarig was, tracteerde op feestsigaren. De heer van Schoneveld rookt echter niet, doch ook daar had de jarige op gerekend. Onder grote hilariteit van de raadsleden en tribune, offereerde hij het CPN-raadslid een reep chocolade, die door deze met smaak werd opgegeten. Om in de historische stijl te blijven, stelde B. en W. voor om een nieuwe straat, die dit jaar zal

worden aangelegd, vanaf de Van Thienenweg naar de Ouddiemerlaan, te noemen naar de laatste schout en eerste burgemeester van Diemen: Van Meedenbach Wakkerlaan.

De naam van deze weg ging evenwel niet over rozen. De heer De Jager wilde deze weg kortweg: Verbindingsweg noemen, terwijl de heer Dierdorp de Van Thienenweg wil doortekken en deze naam handhaven.

De heer Vreeken wilde wel de nieuwe naam accepteren, onder voorwaarde, dat er dan ook werkelijk bomen kwamen. Na een uitvoerige discussie werd ten slotte besloten, dat de naam van de Diemer „doorbraak” zou heten: Meedenbach Wakkerplein.

Uit de gemeenteraad van 5 juli 1951: roken was normaal, maar niet voor iedereen (Meer-Nieuws, 14 juli 1951)

Wereldkampioenschap Dammen.

Zoals onze lezers wellicht zullen weten, wordt de volgende maand het wereldkampioenschap dammen verspeeld tussen onze landgenoten Rozenburg en Keller. De twintig partijen worden in verschillende plaatsen in ons land gespeeld, waarvan de laatste 2 in Diemen en Amsterdam op 28 en 29 September. De partij in Diemen wordt gehouden in „De Kroon” en de partij in Amsterdam in het Beursgebouw. In ons volgende nummer hopen we uitvoeriger op deze gebeurtenis terug te komen.

Diemen blijft een aantrekkelijke plek voor topdamers (Frankendaal, 18 augustus 1951)

OFFICIEEL FEESTPROGRAMMA

van de Oranjefeesten te Diemen op 4, 5 en 6 September op het afbraakterrein aan de Hartveldseweg

MAANDAG 3 SEPTEMBER

's Avonds 8 uur: **Openingsconcert** door de Diemer Harmonie, o.l.v. Willem Swager, met medewerking van de „Alpenjagers”, o.l.v. J. B. Kok. Jodelzang door de dames Angelbeek en Gabriëls.

DINSDAG 4 SEPTEMBER

9.15 uur **Zanghulde** door de Diemer schooljeugd voor het raadhuis. Leider kinderzang de heer P. J. Schneider.

10 uur **Aanvang der Kinderspelen.**

10 uur: Jongens 14 jaar, **Doeltrappen** o.l.v. de heren P. de Rijk, Krijgsman en Jaq Kaskens.

10 uur, Meisjes 14 jaar, **Hardlopen met hindernissen**, o.l.v. Mevr. Dallinga, Mevr. Hartman en Mej. v. d. Berg.

10.30 uur, Jongens 13 jaar **Hardlopen met hindernissen**, o.l.v. de heren Schneider, H. Vos en Koolhaas.

10.30 uur meisjes 13 jaar, **Sloflopen** o.l.v. de heren Bredschneyder, Kuperus en Zr. Richarda.

Meisjes 6 jaar, 11 uur **Eierloop** o.l.v. de heren Vreeken, Blauwgeers en mej. Wouda.

Jongens 6 jaar, 11 uur **Eierenrace** o.l.v. de heren Pieterse, de Boer en mej. Haalboom.

11.45 uur, jongens 7 jaar, **Blikrace** o.l.v. de heren Spijksma, mej. Santing en mej. Jansen.

11.45 uur, meisjes 7 jaar, **Vlagophangen** o.l.v. de heren H. Vos P. de Rijk en mevr. de Boer.

2 uur, jongens 8 jaar, **Bokkinghangen** o.l.v. de heren de Boer, Bouwman en Krijgsman.

2 uur, meisjes 8 jaar, **Aankleedwedstrijd** o.l.v. dames Kaskens, mej. Santing en C. Rozekrans.

2.45 uur, jongens 9 jaar, **Balwerpen** o.l.v. Zr. Stanslas, de heren Bredschneyder en Smit.

2.45 uur, meisjes 9 jaar **Torenbouwen** o.l.v. Zr. Richarda, mej. Haalboom en J. C. Koot.

3.30 uur, jongens 10 jaar, **Touwtrekken** o.l.v. de heren de Vries, Spijksma en Kapelaan Kuik.

Meisjes, 10 jaar, 3.30 uur, **Briefposten** o.l.v. mej. v. d. Berg, de heren P. Saan en H. Vos.

4.15 uur, jongens 11 jaar, **Hardlopen**, o.l.v. de heren C. Smit, Blauwgeers en mej. Wouda.

4.15 uur, meisjes 11 jaar, **Sloflopen** o.l.v. Mevr. Kommer, juffrouw. Timmer en mej. Hilkema.

5 uur, jongens 12 jaar, **Zaklopen** o.l.v. Pastoor Mol, Ds. Teeuwen en Ds. Hagen.

5 uur, meisjes 12 jaar, **Stoelendans** o.l.v. de heren Bakker, Kuperus en mevr. Kommer.

's Avonds 7.30 uur opstellen **Grote Lampiontocht en lichtstoel** op de speelplaats van de OLSchool. Fraaie prijzen worden beschikbaar gesteld voor de mooiste lampion of eventuele verlichting.

Jury Lampiontocht: Mevr. Dallinga, mevr. Hartman, Archt J. de Boer, weth. van Drie en weth. v. d. Schot.

Route: Ouderkerkerlaan, Hartveldseweg, Jan Bertstraat, Joh. v. Soesdijkstraat, Raadhuisstraat, van Thienenweg, Bickerstraat, Hartveldseweg, Ouddiemerlaan, Burg. Kievietstraat, Lublinkstraat, Muiderstraatweg, Ouderkerkerlaan waarna de stoet op het feestterrein wordt ontbonden.

Prijzuitreiking 9 uur in de consumptietent op het terrein.

WOENSDAG 5 SEPTEMBER

9.30 uur **Demonstratie van de Landelijke Rijvereniging „PRINSES MARGRIET”** Plaats wordt nog bekend gemaakt.

2 uur: **Blaastrappen** voor dames en heren om kunstvoorwerpen.

3 uur: **Hardlopen voor liefhebbers.**

6 uur: **Cigarettenrace op losse paarden** onder leiding van het bestuur van de afd. Diemen van de Holl. Mij. van Landbouw. Vereiste stokmaat paarden minimum 1.50. Inleggeld f 1.—.

Prijzen: f 40.—, 25.—, 15.—, 10.—, en f 5.—. Gelegenheid tot inschrijven bij de heer D. Staal en 's avonds van 5-6 uur op het feestterrein. Loting plm. 6 uur.

9 uur **Prijzuitreiking** in de consumptietent.

DONDERDAG 6 SEPTEMBER

9 uur, **Optocht Leerlingen der Diemer Kleuterscholen.** Verzamelen RK Meisjes-school aan de Burg. Bickerstraat.

Prijzen worden beschikbaar gesteld voor het mooiste costume, autoped of poppenwagen of hoog. Niet leerlingen van kleuterscholen van 3-5 jaar kunnen verzamelen op de speelplaats OLSchool.

Het bestuur van de Oranje vereniging stelt aan elk kind gratis een vlag beschikbaar, zodat deze optocht een fleurig aanzicht zal hebben. Jury voor de kleuteroptocht: de drie hoofden der Kleuterscholen met de dames Bredschneyder en Nieuwpoort.

Route Kleuteroptocht: Hartveldseweg, Jan Bertstraat, Joh. van Soesdijkstraat, Raadhuisstraat, van Thienenweg, Burg. Bickerstraat, Muiderstraatweg, Ouddiemerlaan, Burg. Kievietstraat, Lublinkstraat, Muiderstraatweg Ouderkerkerlaan, waarna de kleuters op het feestterrein gratis mogen dransen.

10.30 uur, **Kinderwagenrace** voor dames van 18 tot 80 jaar. Prijzen Rookworsten.

2 uur: **Kussenlaan** op boegspriet boven water om fraaie prijzen.

7 uur, Mars door Diemen van de Chr. Gymnastiek en Turnvereniging „Het Funen”, met medewerking van het Tamboer en Piperscorps.

7.30 uur: **Demonstratie van „Het Funen”.**

9 uur: **Prijzuitreiking** in de consumptietent en sluiting van het feest.

HET INSCHRIJFGELD VOOR ALLE VOLKSSPELEN BEDRAAGT 25 CENT

Het programma van de Oranjefeesten 1951 (Diemer Courant, 3 september 1951)

De School met de bijbel vierde 70 jaar geleden de opening van het verbouwde en uitgebreide schoolgebouw. Nu herbergt het gebouw De Schakel (coll. HKD)

Babyboom

Tussen de regels door zijn de vermeldingen van de Burgerlijke Stand een aardige bron. Door de beperkte ruimte aan Diemer nieuws stond er niet elke week een Burgerlijke Stand in de krant. Toch wel bijzonder dat in twee weken tijd in juli 1951 maar liefst acht kinderen in het nog kleine dorp Diemen werden geboren. De berichten over kerkdiensten ontbraken ook vaak. Wanneer ze er wel instonden dan waren het alle protestantse kerken in Diemen en de Watergraafsmeer en Duiwendrecht en ontbraken de katholieke missen.

Ontbrekende kranten

De voorzienigheid heeft er niet toe geleid dat alle kranten bewaard zijn gebleven. Zo zijn er geen kranten beschikbaar van de feestmaand december 1951. Jammer, want dan kon misschien leuke inzichten geven. Soms was er geen *Diemer Courant*, maar wel een andere uitgave uit Amsterdam. Zoals het *Meer-Nieuws*, waarin wij in de krant van 14 juli een klein verslag over de Diemer raadsvergadering lazen. Dus berichten van Diemen werden ook in Amsterdam doorgeplaatst.

Verenigings- en ander nieuws

Op 28 juli kondigde D.V.A.V., de vroegere naam van sv Diemen, het 20-jarig jubileum aan. Een half jaar na het jubileum van de Diemer Dam Vereniging, die eenzelfde jubileum vierde. Blijkbaar was een 20-jarig bestaan bijzonder. De organiserende voetbalclub liet behoorlijk van zich horen. Naast – natuurlijk – een voetbaltoernooi, was er een hardloophwedstrijd rond de Venserpolder met

In het jubileumjaar van D.V.A.V. kregen de voetballers een nieuw clublokaal aan de Ouderkerkerlaan (coll. HKD)

start vanaf het voetbalveld aan de Ouderkerkerlaan en een openluchtvoorstelling met bekende (internationale) artiesten. Er werd afgesloten met een spectaculair vuurwerk.

Diemer Harmonie

De Diemer Harmonie die in de jaren ervoor prominent in het dorp in hoog aanzien stond, werd in dezelfde krant met een bericht van slechts zeven regeltjes genoemd. Rond 1 augustus kondigde het orkest drie uitvoeringen aan in het Vondelpark, Oosterpark en in Diemen. Zowaar niet niks.

Zeker is ook vermeldenswaardig, dat de heer Hesp een pauselijke onderscheiding kreeg. Hij bespeelde al 50 jaar het orgel in de Sint-Petrus' Bandenkerk. Toen bleek ook dat hij al als 11-jarige (!) achter het orgel zat. Een jong muzikalent uit Diemen, waar verder weinig over bekend is.

Al in 1951 werd er in Diemen een talentenwedstrijd aangekondigd. Bijzonder dat de Oranjevereniging dit organiseerde. Overigens mooi om qua taal 'dilettanten' te gebruiken (Betondorper, 10 november 1951)

De Oranjefeesten van 1951

In alle stilte is het Oranjefeest, wat de komende week gevierd zal worden voorbereid. Het was zelfs zo stil, dat we enkele stemmen hoorden: „Krijgen we dit jaar nog wel feest”? Is het eigenlijk wel verantwoord om feest te vieren?

Als het alleen om het „feest” als zodanig ging, zouden wij volmondig zeggen: Neen! Wij voor ons vinden het alleszins verantwoord de bevolking van Diemen in de gelegenheid te stellen van hun Oranjegezindheid blij te geven. Dit kan natuurlijk op verschillende wijze gebeuren. Nu is het een fysiologisch feit, dat iets wat jaren in een dorpsgemeenschap de gewoonte is, direct niet om te zetten is naar andere opvattingen. Intussen is met het aan bewind komen van H. M. Koningin Juliana ook de datum veranderd, die voor het vieren van een feest in de

dromen voor het forum van de publieke belangstelling hebben gevoerd. Was niet de ringrijderij de aanloop voor het glibberige pad der liefde? Dit is echter voorbij. Veel wordt vergoed, doordat we in de Landelijke Rijvereniging „Prinses Margriet”, iets van die aard hebben terug gekregen. Wat de volksspelen betreft zullen verschillende originele spelen worden uitgevoerd, zoals het blaasstrappen en kussenslaan op boegspriet boven water. Vooral voor dit laatste zal het wat de prijzen betreft, zeer de moeite of ongerief van een nat pak belonen. Wij prijzen ons gelukkig dat we ook weer een demon-

DIEMER DILETTANTEN DEBUTEREN.

Het bestuur van de Oranjevereniging te Diemen heeft een origineel idee uitgewerkt. Zij wil namelijk trachten door het houden van een Dilettanten-avond, eens precies aan de weet komen, welke krachten er in Diemen sluimeren op het gebied van zang, muziek, voordrachtskunst etc. Zij stelt ieder die iets kan presteren op dit gebied in de gelegenheid zijn of haar kunnen te laten horen of tonen. Deze avond, die zal worden gehouden in de laatste week van November, belooft een groot succes te worden, daar er reeds verschillende aanmeldingen binnen zijn.

De deelname is geheel vrij, terwijl de avond zelf toegankelijk zal zijn tegen een zeer lage entree, zodat die avond De Kroon ongetwijfeld geheel uitverkocht zal zijn.

Vaste tv-avonden in het café

UNICUM: TV-KIJKEN IN CAFÉ AAN DE STEGGE IN 1951

Taco ten Dam

De inwoners van Diemen waren er als eerste bij om het nieuwe wonder te aanschouwen. Een advertentie in de *Diemer Courant* van 13 oktober 1951 leert ons dat Gerrit aan de Stegge, uitbater van het café aan de Hartveldseweg 46 hoek Jan Bertsstraat (nu Ciao Sorella), voor een unicum zorgt door elke dinsdag- en vrijdagavond van 8 tot 10 uur kijkgenot te verzorgen.

500 toestellen in heel Nederland

Dat is echt een ongelooflijk snel. De eerste officiële televisie-uitzending in Nederland vond namelijk plaats op 2 oktober vlak daarvoor. Er waren toen zo'n 500 televisietoestellen in Nederland. Voor die toestellen verzamelden zich soms honderden mensen, waardoor wordt geschat dat ongeveer 100.000 Nederlanders voor korte of langere tijd de eerste uitzending hebben kunnen zien.

Diemer Courant, 13 oktober 1951

Die toeschouwers zagen de uitzending voornamelijk in een café, in een restaurant of voor een winkelatalage. Het kan niet anders dat het propvol moet zijn geweest bij Café Aan de Stegge. Burgemeester Dallinga meed overigens het café. Op uitnodiging van Johan Kaskens, eigenaar van een radiozaak in Diemen, schoof hij met zijn echtgenote aan bij een select gezelschap genodigden bij Kaskens thuis.

Café Aan de Stegge aan de Hartveldseweg hoek Jan Bertsstraat. Officieel heette het toen Café Centrum maar in de volksmond spraken men van Aan de Stegge of soms nog korter zoals in de advertentie: Stegge. Bij de ingang staat Gerrit aan de Stegge. Zijn vrouw en dochter staan op het balkon. (coll. fam. Aan de Stegge)

Nederlands elftal

Overigens was het café aan de Hartveldseweg in de jaren vijftig the place to be om voetbalwedstrijden van het Nederlands elftal te bekijken. Tinus Post kan zich nog herinneren dat voetbalminnend Diemen daar lange tijd naartoe leefde en dat er bij de club (D.V.A.V., nu sv Diemen) veel over gesproken werd. Op 25 oktober 1953 was Nederland-België de eerste wedstrijd die door de Nederlandse Televisiestichting (NTS) werd uitgezonden. Na maanden onderhandelen

Televisie.
Ook in Diemen vond vorige week de 1e televisie-uitzending plaats. Ten huize van de heer Joh. Kaskens hadden zich een aantal genodigden vergaderd, waaronder Burgemeester Dallinga met zijn echtgenote. Ook hier was het beeld, evenals elders, uitstekend.

Diemer Courant, 13 oktober 1951

Mevrouw en de heer Aan de Stegge in 1943 in hun café aan de Hartveldseweg (coll. fam. Aan de Stegge)

en na grote publieke druk ging de NTS akkoord met het betalen van 500 gulden uitzendrechten. Max van Beurden van BVV Den Bosch had de eer het eerste Oranje-doelpunt op televisie te maken. Nederland won in Rotterdam dankzij die ene goal met 1-0.

Manus Cruijff op zoek naar klanten in Diemen

AKKERSTRAAT 32: AARDAPPELEN VAN CRUIJFF OF CRUYFF?

Taco ten Dam

Het is bekend dat Johan Cruijff een zuinig mens was. Deze eigenschap lijkt hij niet van vreemden te hebben. Zijn vader Manus, groenteman in de Akkerstraat 32 in Betondorp, is zelden te zien op de advertentiepagina's van de *Diemer Courant*. De krant die uitgegeven werd door Diemenaar Andries Ijsendijk, wordt in 1951 niet alleen in Diemen verspreid, maar ook in Duivendrecht, Weesperkarspel, de Wetbuurt en de Watergraafsmeer, inclusief Betondorp.

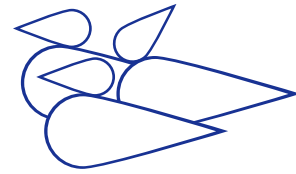
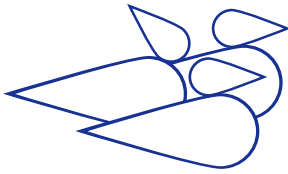
Op de achterpagina van de krant van 3 september 1951 staat een advertentie op de kleinst mogelijke, dus goedkoopste ruimte: H.C. Cruyff, Akkerstraat 32 "Alle dagen verse aanvoer fruit, groenten en aardappelen". Opvallend is de spelling van de naam Cruyff. De familienaam was immer Cruijff. Pas toen Johan met zijn broer Henny een sportlijn introduceerden, kozen ze voor de voor het buitenland minder ingewikkelde merknaam Cruyff. Dat zal bij groenteboer Manus Cruijff geen rol gespeeld hebben. Cruyff was in de advertentie gewoon nog een spelfout.

H. C. CRUYFF
Akkerstraat 32 - Telefoon 54562
Alle dagen verse aanvoer
fruit, groenten en aardappelen

Diemer Courant, 3 september 1951

De groentewinkel van Manus Cruijff, Akkerstraat 32, hoek Tuinbouwstraat (coll. René van Eunen, Vrienden van de Watergraafsmeer)

DANK VOOR UW REACTIES

De redactie krijgt regelmatig reacties van lezers. Daar zijn we natuurlijk heel blij mee. Uw reacties, tips/verhalen over bijzonderheden in Diemen zijn altijd welkom. Heeft u beeldmateriaal of dergelijke zaken die iets vertellen over een tijdsbeeld in Diemen? Wij scannen graag!

PHOTOGRAAF N. DE BRUIJN

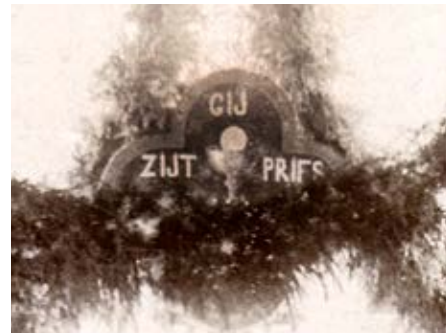
Zoals uit onderzoek is gebleken was er in de periode 1890-1911 een professionele fotograaf werkzaam in Diemen. Hij had zijn studio en werkplaats ('donkere kamer') in een pand aan de Hartveldseweg, later bekend als het sigarenmagazijn van Chris Goedhart. In tegenstelling tot zijn Amsterdamse collega Jacob Olie is er van het werk van De Bruijn waarschijnlijk niet zo veel bewaard gebleven. Af en toe duikt er weer een foto op waar op de achterkant zijn

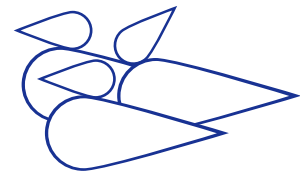
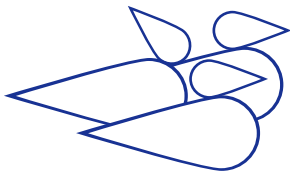
stempel "Photograaf N. de Bruijn, Diemerbrug" staat. Onlangs kon via Marktplaats weer een foto van De Bruijn worden aangeworven. Het is een afdruk op zogenaamd daglichtfotopapier van een 13 x 18 cm glasnegatief, opgeplakt op karton.

De foto toont het interieur van een kerk met op de achtergrond een altaar en rechts de preekstoel. De kerkzaal is versierd met slingers en er staat een bord te lezen met de tekst (voor zover leesbaar): "GIJ ZIJT PRIES". Duidelijk dus een priesterwijding in een katholieke kerk. Gezien de geschatte datering van de foto rond 1900 komt de Diemense (schuil)kerk De Hoop in aanmerking. Daar ziet het altaar er echter geheel anders uit en staat de preekstoel aan de ander kant. Aannemelijk is wel dat het een kerkgebouw kan zijn in de omgeving van Diemen.

Tijd voor kerkspecialisten om de beeldbank van de Historische Kring Diemen te adviseren.

Wiard Krook

NELLEKE VAN TILBURG BIEDT WERELDKAMPIOEN IN 1951 BLOEMEN AAN

In het vorige nummer schreef Bert Roest over de geschiedenis van de Diemer Dam Vereniging die op 15 januari 1931 werd opgericht. Bert schreef ook over Marinus van Tilburg, "niet alleen in Diemen, maar in heel Nederland een begrip in de damwereld."

Ria Brand-van Tilburg, kleindochter van Marinus en dochter van Floor van Tilburg, reageerde met een schitterende foto waarop haar zus Nelleke (nu Nelly) van Tilburg bloemen aanbiedt aan wereldkampioen Piet Roozenburg en zijn a.s. bruid mejuffrouw Heiligers. Het gebeurt onder toezien oog van burgemeester Dallinga.

Piet Roozenburg, de beste dammer ter wereld dus, verdedigde in de zaal van het legendarische Café De Kroon aan de Muiderstraatweg, op vrijdagavond 28 september 1951 met succes zijn status als wereldkampioen tegen uitdager Keller. Het Polygoon-journaal (Philip Bloemendaal!) was erbij, evenals de schrijvende pers. Nelly herinnert zich: "Het bijzondere aan het moment van dat damkampioenschap was voor mij dat ik weer de mooie jurk aan mocht, alleen nu wel een beetje korter. Het was

Onder toezien oog van burgemeester Dallinga geeft Nelleke van Tilburg bloemen aan wereldkampioen Piet Roozenburg en zijn aanstaande vrouw (foto coll. Ria Brand-van Tilburg)

mijn roze, glimmende bruidsmeisjesjurk van een jaar daarvoor. Ik droeg de jurk bij een bruiloft van Mijntje den Hartogh. Haar moeder was een dikke vriendin van oma Teuntje." Op de foto is nog een opvallend tijdsverschijnsel te zien van begin jaren vijftig. Nelly: "Je ziet dat er vooral versierd werd met crêpepapieren bloemen. Ik herinner me zeker nog dat ik meegeholpen heb om die blauw-witte bloemen te maken." Blauw en wit uiteraard, de kleuren van Diemen.

Taco ten Dam

Verbeteringen fotobijchriften

Kees van der Hulst is een nauwgezet lezer. Hij heeft twee opmerkingen bij de foto's die in het vorige nummer bij het artikel over Henk Teiwes staan. Op pagina 2 onderste foto links staat de foto van het huis van de familie Teiwes op de hoek van de Hartveldseweg en Ouddiemerlaan. Dit moet waarschijnlijk hoek Hartveldseweg en Burgemeester Bickerstraat zijn. Dat klopt.

Op de foto op bladzijde 3 links bovenaan staat een foto van het dak van het achterhuis aan de Hartveldseweg. Kees geeft aan dat je niet kijkt op de Muidertrekvaart, maar op de Weespertrekvaart en de Prins Hendrikkade en niet de Venserkade. Op de foto zoals afgedrukt zie je de Hervormde kerk niet. Op het origineel is deze misschien net te zien. Nee, helaas.

Detail uit kaart "Hollandiae anti: Qvorvm Cathorvm Sedis Nova Descriptio, Avctore Iacobo a Daventria" van prentkunstenaar, tekenaar, cartograaf en wiskundige Jacob Roelofs van Deventer. Deze kaart van het gewest Holland werd uitgegeven door Abraham Ortelius in 1572.